

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Агеєнко Дмитро Олегович

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

ІНОЗЕМНИЙ КАПІТАЛ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ КРАЇНИ

072 Фінанси, банківська справа та страхування (Банківська справа)

Студента II курсу
групи БСмз-91а

(підпис)

Агеєнко Д. О.

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

Кваліфікаційна робота магістра містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело _____ Д.О. Агеєнко

Керівник: професор, д.е.н. _____ І.В. Белова

Суми 2020

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи магістра

на тему: «ІНОЗЕМНИЙ КАПІТАЛ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ КРАЇНИ»

студента Агеєнка Дмитра Олеговича

Актуальність теми кваліфікаційної роботи визначається тим, що процеси світової економічної інтеграції, реформування фінансових систем в різних країнах, постійне розширення асортименту міжнародних банківських продуктів та послуг, швидкий розвиток глобальних інформаційно-комунікаційних технологій, зближення фінансових ринків сприяють стрімкій інтернаціоналізації банківської справи з відповідним поширенням іноземного капіталу в банківські системи різних країн.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у визначенні основних теоретико-методичних положень та практичних засад функціонування іноземного капіталу в банківській системі країни.

Відповідно до поставленої мети були визначені наступні завдання:

- з'ясувати роль банків з іноземним капіталом в банківській системі України;
- дослідити особливості корпоративного управління в банках з іноземним капіталом;
- проаналізувати показники діяльності банків з іноземним капіталом в Україні;
- здійснити порівняльний аналіз показників банків з іноземним та з вітчизняним приватним капіталом в Україні;
- обґрунтувати перспективні зміни бізнес-моделей банків з іноземним капіталом в Україні.

Об'єктом дослідження є процес діяльності банків з іноземним капіталом в Україні.

Предметом дослідження є теоретико-методичні положення та практичні засади діяльності банків з іноземним капіталом в Україні.

Основний науковий результат роботи полягає в обґрунтуванні перспективних змін бізнес-моделей банків з іноземним капіталом в Україні за допомогою методів економічного аналізу банківської діяльності. Отримані результати дозволяють змінити бізнес-модель діяльності банку з урахуванням змін оточуючого економічного середовища.

Опубліковано тези: Агеєнко Д.О,Бєлова І.В. Сучасний стан та перспективи іноземного капіталу в банківській системі України: збірник матеріалів V Всеукр. наук.-практ. on-line конференції : (м. Суми, 19–20 листопада 2020 р.)

Ключові слова: іноземний капітал, банк з іноземним капіталом, корпоративне управління в банках з іноземним капіталом, бізнес-модель банку з іноземним капіталом.

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 40 сторінках, список використаних джерел складається з 80 найменувань. Робота містить 5 таблиць, 13 рисунків, а також 1 додаток.

Рік захисту роботи – 2020 рік.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри

доктор економічних наук, професор

І. О. Школьник

«__» _____ 2020 р.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА

072 Фінанси, банківська справа та страхування

студенту II курсу групи БСмз-91

Агеєнка Дмитра Олеговича

1. Тема роботи: Іноземний капітал в банківській системі країни затверджена наказом по СумДУ №1843-III від 01.12.2020 року.
2. Термін подання студентом закінченої роботи 04 грудня 2020 року.
3. Мета кваліфікаційної роботи полягає у визначенні основних теоретико-методичних положень та практичних засад функціонування іноземного капіталу в банківській системі країни.
4. Об'єкт дослідження
Процес діяльності банків з іноземним капіталом в Україні.
5. Предмет дослідження
Теоретико-методичні положення та практичні засади діяльності банків з іноземним капіталом в Україні.
6. Кваліфікаційна робота виконується за матеріалами
Праць вітчизняних та зарубіжних вчених, підручників, навчальних посібників, періодичних видань та статистичних даних щодо іноземного капіталу в банківській системі країни.
7. Орієнтовний план кваліфікаційної роботи, терміни подання розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети.

№ пор.	Назва розділу	Термін подання
1	Теоретико-методичне обґрунтування дослідження діяльності банків з іноземним капіталом в Україні	до 10.11.2020
2	Сучасний стан та перспективи іноземного капіталу в банківській системі України	до 25.11.2020

Зміст завдань для виконання поставленої мети кваліфікаційної роботи магістра: з'ясувати роль банків з іноземним капіталом в банківській системі України; дослідити особливості корпоративного управління в банках з іноземним капіталом; проаналізувати показники діяльності банків з іноземним капіталом в Україні; здійснити порівняльний аналіз показників банків з іноземним та з вітчизняним приватним капіталом в Україні; обґрунтувати перспективні зміни бізнес-моделей банків з іноземним капіталом в Україні.

8. Консультації щодо виконання роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Белова І.В., професор, доктор економічних наук		
2	Белова І.В., професор, доктор економічних наук		

9. Дата видачі завдання: «08» вересня 2020 року.

Керівник кваліфікаційної роботи _____

І.В. Белова

Завдання до виконання одержав _____

Д.О. Агеєнко

ЗМІСТ

	С.
Вступ.....	7
1 Теоретико-методичне обґрунтування дослідження діяльності банків з іноземним капіталом в Україні.....	9
1.1 Роль банків з іноземним капіталом в банківській системі України.....	9
1.2 Особливості корпоративного управління в банках з іноземним капіталом.....	17
2 Сучасний стан та перспективи іноземного капіталу в банківській системі України.....	28
2.1 Аналіз показників діяльності банків з іноземним капіталом в Україні.....	28
2.2 Порівняльний аналіз показників банків з іноземним та з вітчизняним приватним капіталом в Україні.....	34
2.3 Перспективні зміни бізнес-моделей банків з іноземним капіталом в Україні.....	39
Висновки.....	48
Список використаних джерел.....	51
Додаток А Основні показники діяльності банків іноземних банківських груп в Україні.....	59

ВСТУП

Процеси світової економічної інтеграції, реформування фінансових систем в різних країнах, постійне розширення асортименту міжнародних банківських продуктів та послуг, швидкий розвиток глобальних інформаційно-комунікаційних технологій, зближення фінансових ринків сприяють стримкій інтернаціоналізації банківської справи. Відповідний розвиток міжнародної діяльності банків з належним їм капіталом значно прискорює фінансову глобалізацію. Сьогодні при зростаючому ступені інтернаціоналізації виробництва і закріпленні тенденції глобалізації світової економіки міжнародна діяльність банків відіграє вирішальну роль в сучасній світовій економіці.

Метою кваліфікаційної роботи є визначення основних теоретико-методичних положень та практичних засад функціонування іноземного капіталу в банківській системі країни.

Відповідно до поставленої мети були визначені наступні завдання:

- з'ясувати роль банків з іноземним капіталом в банківській системі України;
- дослідити особливості корпоративного управління в банках з іноземним капіталом;
- проаналізувати показники діяльності банків з іноземним капіталом в Україні;
- здійснити порівняльний аналіз показників банків з іноземним та з вітчизняним приватним капіталом в Україні;
- обґрунтувати перспективні зміни бізнес-моделей банків з іноземним капіталом в Україні.

Об'єктом дослідження є процес діяльності банків з іноземним капіталом в Україні.

Предметом дослідження є теоретико-методичні положення та практичні засади діяльності банків з іноземним капіталом в Україні.

Для дослідження діяльності банків з іноземним капіталом в Україні були використані наступні методи: монографічний метод під час визначення поняття банку з іноземним капіталом; аналізу і порівняльного аналізу при оцінці показників діяльності банків з іноземним та вітчизняним приватним капіталом в Україні, а також обґрунтуванні перспективних змін бізнес-моделей банків з іноземним капіталом в Україні.

Інформаційною базою для написання кваліфікаційної роботи є напрацювання українських та іноземних вчених, підручники, журнали, посібники та статистичні дані щодо іноземного капіталу в банківській системі країни.

Наукова новизна підсумкових результатів полягає у обґрунтуванні перспективних змін бізнес-моделей банків з іноземним капіталом в Україні за допомогою методів економічного аналізу банківської діяльності.

Одержані практичні результати дослідження можуть бути використані в процесі зміни бізнес-моделі діяльності банку з іноземним капіталом з урахуванням змін оточуючого економічного середовища.

Опубліковано тези на тему щодо ролі, сучасного стану та перспектив іноземного капіталу в банківській системі України.

Отже, діяльність банків іноземних банківських груп має враховувати невизначеність політико-економічного середовища та полягати у диверсифікації ринкової стратегії та портфелю банківських продуктів та послуг з відповідними змінами бізнес-моделей діяльності.

1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ З ІНОЗЕМНИМ КАПІТАЛОМ В УКРАЇНІ

1.1 Роль банків з іноземним капіталом в банківській системі України

Бурхлива глобалізація економіки є однією з яскравих ознак сучасності, що супроводжується складним переплетенням структурної взаємозалежності національних господарств, нарощуванням їхньої відкритості, зростанням транскордонних переміщень товарів, послуг, капіталів загалом і банківських зокрема. Як наслідок, вказаними переміщеннями обумовлюються подальші зміни структури власності, управління, методів контролю і подальша еволюція функціональних форм іноземного банківського капіталу, під яким в роботі ми будемо розуміти сукупність коштів в грошовій формі, що були залучені або позичені банком в нерезидентів і використовуються з метою здійснення банківської діяльності задля одержання прибутку [48; 62; 76].

Додамо, що наразі основними тенденціями, притаманними міжнародному банківському ринку і такими, що суттєво впливають на рух іноземного банківського капіталу, є:

- високий ступінь концентрації банків у світових фінансових центрах;
- зростання консолідації, що знаходить свій прояв в кількості і вартості угод із злиттів і поглинань в розвинених і таких, що розвиваються, країнах;
- посилення інтеграції міжнародних банків в закордонні ринки, що знаходить свій прояв в зростанні масштабів операцій філій і дочірніх банків [47].

Враховуючи вищевикладене, поява банків з іноземним капіталом в банківській системі України є прямим результатом інтернаціоналізації банківської діяльності, що є важливою частиною фінансової глобалізації і тенденцією розвитку сучасної глобальної економіки. При цьому, як наголошує В. Кай, фінансова глобалізація є складовою економічної глобалізації, транскордонним розвитком фінансового сектору, тенденцією до інтеграції, об'єктивним процесом, результатом

якого є постійне зближення глобальної фінансової діяльності і механізмів контролю ризиків [8].

Зауважимо, що інтернаціоналізацію банків слід розглядати з двох сторін – як розвиток вітчизняних банків за кордоном та як залучення іноземних банків з метою створення світової мережі збуту банківських продуктів та послуг шляхом відкриття закордонних філій і створення агентств, здійснення банківської транснаціональної діяльності з врахуванням специфіки глобалізації капіталу.

Отже, визначимо поняття банку з іноземним капіталом, враховуючи, що в нормативних актах і економічній літературі для банків як результату інтернаціоналізації банківської діяльності наявні різні назви: банк з іноземним капіталом, іноземний банк, міжнародний банк тощо.

Так, в ст. 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність», під банком з іноземним капіталом розуміється банк, в якому частка капіталу, яка належить хоча б одному іноземному інвестору, становить не менше десяти відсотків [58]. Поняття іноземних інвесторів визначається Законом України «Про режим іноземного інвестування» як суб'єктів, якими провадиться інвестиційна діяльність на території України, а саме: юридичних осіб, створених згідно законодавства іншого, аніж законодавство України; фізичних осіб – іноземців, що не мають постійного місця проживання на території України і таких, що не є обмеженими в дієздатності; іноземних держав, міжнародних урядових і неурядових організацій; інших іноземних суб'єктів інвестиційної діяльності, що визнаються такими згідно законодавства України [61].

При цьому, стаття 4 Закону України «Про банки і банківську діяльність», визначаючи структуру банківської системи України, допускає діяльність філій іноземних банків (не надаючи визначення таких філій), які були створені та діють на території України згідно положень цього Закону і іншого законодавства України [4; 49; 58].

В банківській енциклопедії під банком з іноземним капіталом розуміється банк, в якому частка капіталу, яка належить хоча б одному іноземному інвестору, становить не менше 10 %. Як бачимо, визначення авторів енциклопедії, по суті,

повторює законодавче визначення, не розкриваючи власне економічних особливостей діяльності банків з іноземним капіталом. Поряд з поняттям банку з іноземним капіталом автори енциклопедії виділяють поняття «іноземний банк» і відносять до головної ознаки такого банку розташування центру прийняття стратегічних рішень за кордоном та контроль іноземних власників [3].

Як вважає С. Мочерний, іноземним банком є банк, що повністю або частково належить іноземному капіталу (приватному, колективному або державному) та здійснює діяльність насамперед в його інтересах. Діяльність іноземного банку унормовується національним законодавством та спрямовується у інтересах країни перебування [25]. Як видно, у формулюванні не є визначеною частка іноземного капіталу, що має бути вкладеною у банківську установу для отримання статусу іноземного банку.

І. Івасів та Р. Корнилюк до банків з іноземним капіталом згідно економічної сутності останніх відносять «псевдоіноземні банки», прямими власниками яких є іноземні компанії, які, своєю чергою, є належними вітчизняним інвесторам, та «квазі-іноземні банки» за міноритарною участю іноземних інвесторів, що важко назвати іноземними, оскільки їх власники можуть бути усунуті від стратегічного контролю над управлінням банком. Автори також зауважують, що в науковому середовищі, а також в документах міжнародних організацій найпоширенішими є такі трактування поняття «іноземний банк»: банк, центральний офіс якого знаходиться за кордоном; банк, 50 % і більше капіталу якого належить прямим іноземним інвесторам, за винятком офшорних. Відтак, головною ознакою іноземного банку є розташування фактичного центру прийняття стратегічних рішень за кордоном, а також мажоритарний контроль, що здійснюється іноземними власниками [28].

Як видно з вищевикладеного, наявні підходи до визначення банку з іноземним капіталом практично однотайні і різняться, на нашу думку, лише формально, а отже, далі в роботі під банком з іноземним капіталом будемо мати на увазі банк, частка іноземного капіталу в якому визначається законодавчо і такий, діяльність якого є спрямованою на задоволення економічних інтересів країни

розташування. Пропоноване визначення не закріплює розмір частки іноземного капіталу, що є слушним, оскільки, враховуючи нестабільність вітчизняного законодавства і тенденцію до євроінтеграції, така частка потенційно може змінюватися в широкому діапазоні. Додамо, що синонімом до поняття банку з іноземним капіталом, що буде використовуватися в роботі, є поняття банку іноземної банківської групи, що введено в практичну діяльність Національним банком України [45; 46].

Так, ми приєднуємося до думки науковців М. Дмитренко та Ю. Жежерун, що такі банки можуть відігравати як позитивну, так і негативну роль у банківському секторі країни (рис. 1.1).

Рисунок 1.1 – Роль банків з іноземним капіталом в банківській системі України (розроблено на основі [22])

Ж. Довгань виділяє позитивні і негативні наслідки функціонування іноземного капіталу в банківській системі України з точки зору забезпечення

фінансової стійкості останньої, фінансової безпеки держави, економічного суверенітету країни. Так, щодо позитивних наслідків автор доходить, зокрема, до таких висновків:

- більшою диверсифікованістю банків з іноземним капіталом обумовлена їхня менша вразливість до кризових явищ в країні, що приймає;

- у випадку належного контролю і регулювання діяльності банків з іноземним капіталом відбувається вдосконалення структури банківської системи;

- збільшення обсягів іноземного капіталу сприяє покращенню диверсифікації ризиків з огляду на використання новітніх технологій їхнього страхування; більш активному переходу до міжнародних стандартів нагляду та регулювання банківської діяльності; зростанню кваліфікації працівників банку; зростанню пропозиції банківських кредитних ресурсів; прискоренню процесу запровадження новітніх банківських продуктів та послуг; зменшенню вартості ресурсів завдяки пропозиції дешевших ресурсів та суттєвому збільшенню обсягів інвестицій, що надходять; створенню належних умов для повернення українського капіталу; консолідації банків;

- появою банків з іноземним капіталом обумовлено витіснення із ринку економічно слабких банків, завдяки чому відбувається зростання довіри до вітчизняних банків з боку споживачів банківських продуктів та послуг, а також формування конкурентоспроможної і фінансово стійкої банківської системи;

- гнучкістю банків з іноземним капіталом з точки зору оптимізації витрат забезпечується їхня вища прибутковість капіталу і активів, що спонукає вітчизняні банки до розроблення адекватних механізмів зменшення витрат і, відповідно, збільшує доступність банківських продуктів і послуг для споживача.

Негативні наслідки впливу іноземного капіталу в банківській системі України на фінансову безпеку держави, економічний суверенітет країни, на думку автора, полягають у такому:

- залученням банківського іноземного капіталу обумовлюються структурні ризики так званого «залежного розвитку», оскільки різке зменшення частки національного банківського капіталу може призвести до позбавлення визначених

сфер економіки кредитних ресурсів, адже банки із іноземним капіталом завжди інвестуватимуть в ті галузі, які забезпечують вищі прибутки і безпеку;

- загрози економічній безпеці країни можливі з огляду на неконтрольований відтік капіталу і фінансових ресурсів;

- кредитування споживачів у іноземній валюті погіршує товарно-грошовий баланс, спричинює падіння попиту на продукцію вітчизняних виробників;

- зростання капіталізації банків за рахунок іноземного капіталу порушує збалансованість платіжного балансу, обумовлює ревальваційний тиск на курс національної валюти, що примушує Національний банк України до викупу надлишкових обсягів іноземної валюти з відповідними монетарно-інфляційними наслідками [23].

В. Халло аналізує роль банків з іноземним капіталом в банківській системі України з урахуванням внутрішнього і зовнішнього конкурентного середовища банків і доходить до висновків, що входження у вітчизняний банківський сектор великих іноземних банків обумовлює зменшення кількості малих банків, а середні банки при цьому мають або об'єднатися, або приєднатися. До позитивних результатів присутності іноземного капіталу в банківській системі автор відносить: високу надійність, сприяння в подоланні недовіри до банків; залучення додаткових ресурсів в вигляді валюти; розвиток та підтримку довгострокового кредитування [78].

І. Філоновою аналізуються основні зовнішні виклики та внутрішні загрози для фінансової безпеки країни, які є пов'язаними із присутністю іноземних банків в Україні та підкреслюється, що у випадку необмеженого використання імпортного джерела щодо забезпечення національної економіки довгостроковими та дешевими фінансовими ресурсами можливе наближення до певної критичної межі, за якою цілком стають можливими негативні соціально-політичні наслідки із загрозою для національної безпеки країни [73; 74].

П. Сенищ головними напрямками впливу іноземного банківського капіталу на зростання рівня життя населення України вважає: поліпшення рівня фінансового забезпечення населення; використання якісного комплексного банківського

обслуговування; збільшення довіри населення до банківських продуктів та послуг (кредитних, депозитних і інвестиційних); зменшення рівня корупції та тіньової діяльності в банківській системі [65].

Л. Романенко вважає, що збільшення кількості банків із іноземним капіталом має більше позитивних наслідків та сприяє поглибленню економічної інтеграції України із розвиненими країнами. Одночасно, слід враховувати, що головна проблема в діяльності банків з іноземним капіталом – це певна недосконалість законодавства в частині визначення інструментів впливу на такі банки [63].

А. Дробязко та О. Любіч за підсумками проведених ними досліджень приходять до висновків, що українські клієнти вважають банки з іноземним капіталом «тихими гаванями» в існуючих умовах фінансової невизначеності; відносна дешевизна та доступність кредитних ресурсів аналізованих банків поєднуються із високими вимогами до якості позичальників [24].

В. Булюк наголошує на тому, що проникнення іноземного капіталу в економіку України загалом, і банківську систему зокрема – це об'єктивне явище, що є наслідком незворотних процесів глобалізації світової економіки і відповідних інтеграційних процесів. При цьому, наявний світовий досвід свідчить, що присутність іноземного капіталу в банківській системі поряд з позитивними факторами може мати і негативні, що впливають, зокрема, на незалежність банківської системи, можливість реалізації Національний банком національних інтересів у процесі формування і проведення монетарної політики, створення умов для чесної конкуренції, фінансової стабільності банківської системи і т.і. [7].

О. Марценюк-Розарьонова та О. Кошульнікова підкреслюють відсутність єдиної думки щодо характеру впливу іноземного капіталу на банківську систему країни, та, зокрема, України. Позитивними факторами впливу на національну економіку, на думку авторок, є: збільшення ресурсної бази, зростання рівня капіталізації банківської системи, запровадження світового досвіду ведення банківської справи, зростання рівня конкуренції на ринку банківських продуктів і послуг та зменшення їхньої вартості, формування конкурентоспроможної і фінансово стійкої банківської системи, зростання ефективності банківської

діяльності у країні та ін. Одночасно, до негативних факторів впливу відносяться: загрози для економічної безпеки країни, загострення міжбанківської конкуренції і посилення тиску на національні банки, зростання нестабільності на національних фінансових ринках, фінансові та економічні ризики швидкого зростання частки іноземного банківського капіталу та ін.[42].

Н. Приказюк та М. Сацюк дослідили особливості діяльності банків із іноземним капіталом в Україні і визначили певну двоякість впливу іноземних банківських груп. Так, з однієї сторони, останні допомогли в забезпеченні стійкості банківської системи під час кризи 2014 р., одночасно, головна загроза в процесі їхньої діяльності полягає в характері джерела надходження іноземного капіталу, а саме, якщо таким є капітал з Росії. До того ж, певну небезпеку представляє використання стратегії «збирання вершків» в процесі кредитування банками з іноземним капіталом [55].

К. Суторміна та М. Репецька наголошують на тому, що діяльність банків із іноземним капіталом є позитивним моментом, оскільки така діяльність є одним із джерел надходження іноземних інвестицій на вітчизняний ринок. Одночасно, у випадку економічної кризи в країні виникає суттєвий ризик відтоку капіталу, що і відбулося в економіці України під час здійснення бойових операцій на сході країни [67].

Таким чином, банк з іноземним капіталом нами визначено як банк, частка іноземного капіталу в якому визначається законодавчо і такий, діяльність якого підпорядкована задоволенню економічних інтересів країни, в якому він здійснює діяльність. Нами виділено позитивні і негативні наслідки функціонування іноземного капіталу в банківській системі України. Так, до перших відносяться підтримання платіжного балансу та надходження іноземної валюти в країну; прискорення запровадження сучасних банківських технологій; збільшення обсягів зайнятості населення; збільшення обсягів банківського кредитування; збільшення обсягів податкових надходжень в бюджет; зростання ефективної конкуренції на ринку банківських продуктів та послуг; поширення міжнародного досвіду ведення банківської справи; удосконалення якості та асортименту банківських продуктів та

послуг; покращення обслуговування клієнтів; покращення трансформаційної функції банківської системи в процесі розподілу кредитно-фінансових ресурсів. Негативним в процесі функціонування банків з іноземним капіталом є те, що в результаті відбувається ускладнення банківського нагляду; зростання ризику відтоку капіталу із вітчизняних банків до зарубіжних країн; збільшення залежності економіки від ефективності роботи іноземних інвесторів; зростання вразливості банківського сектора до коливань на фінансових ринках.

1.2 Особливості корпоративного управління в банках з іноземним капіталом

Наразі явище корпоративного управління привертає до себе увагу все більш широкого кола фахівців, що обумовлено наступними чинниками: розвиток інформаційних технологій; триваюча науково-технічна революція; зростання кількості економічно активного населення; збільшення кількості і якості економічних знань у населення; зміна значимості окремих ресурсів, зокрема, зростання ролі таких ресурсів, як знання, навички, спосіб мислення тощо; вибухове збільшення кількості різноманітних економічних взаємозв'язків у суспільстві; міжнародна інтеграція, «розмивання» кордонів. Одночасно, інтерес дослідників викликає і роль корпоративного управління в процесі сприяння інвестиційній діяльності і міжнародному руху капіталу. Адже якщо банк як основний вигодонабувач такого руху прагне залучити інвестиції або фінансування, він має продемонструвати власну надійність, чесність і інформаційну прозорість, тобто, належний рівень корпоративного управління [54].

Л. Лазебник та В. Менделеева обґрунтовують наявну необхідність забезпечення ефективної системи корпоративного управління в банках загалом і банках з іноземним капіталом зокрема тим, що банківський бізнес як власність є належним інвесторам або власникам, а управління ним здійснюється радою директорів. Вказаним уможлиблюється виникнення асиметрії інформації та

пов'язаних із нею агентських витрат, що знаходить свій прояв в діях менеджменту, що не є спрямованими на задоволення інтересів власників банку [38].

Зауважимо, що загалом існують три основні юридичні форми організації бізнесу – індивідуальне приватне підприємство, товариство і корпорація. При цьому, сучасною тенденцією економічного життя є те, що великі фірми загалом і банки зокрема (як з вітчизняним, так і з іноземним капіталом) практично завжди організовані у формі корпорацій.

Отже, нами пропонується наступне визначення для подальшого використання в роботі: корпорація – це організація переважно у формі акціонерного товариства зі статусом юридичної особи, створена з врахуванням інтересів власників різних ресурсів з метою досягнення визначеної мети. У випадку, коли акції не обертаються на ринку, корпорація належить до корпорацій закритого типу. Відповідно, коли акції є доступними у вільному обігу, говорять про корпорацію відкритого типу. В залежності від мети отримання прибутку корпорації бувають комерційні і некомерційні.

Також ми можемо виділити ознаки корпорації:

- організація, що підпорядкована груповим інтересам і відповідній меті;
- об'єднання капіталів та інших ресурсів;
- необмеженість у виборі сфер діяльності;
- статус юридичної особи.

Перевагами корпорації є відносна простота в наслідуванні прав власності, обмежена відповідальність за боргами бізнесу, необмежений термін життя корпорації, широкі можливості із залучення капіталу. Проте, суттєвим недоліком корпорації є так зване подвійне оподаткування, тобто, ситуація, коли корпорація обкладається податком як юридична особа з одночасним оподаткуванням дивідендів акціонерів, як доходів власників. Одночасно, управління корпорацією нерідко потребує на великі затрати коштів і часу.

З огляду на предмет нашого дослідження, нас цікавить сутність та особливості управління корпораціями, або, іншими словами, корпоративного управління в банках з іноземним капіталом.

Оскільки явище корпоративного управління є достатньо складним, то і єдиного визначення відповідного поняття як у законодавстві, так і в науковій літературі наразі не існує [12; 15; 32; 33; 41; 79].

Критично аналізуючи існуючі визначення корпоративного управління, ми маємо змогу сформулювати власне і далі в роботі під корпоративним управлінням в банках з іноземним капіталом розуміти систему, яка спрямовує та контролює діяльність таких банків як акціонерних товариств. Корпоративним управлінням визначається порядок контролю інвесторів за діяльністю банківських менеджерів та відповідальність таких менеджерів перед інвесторами за результати діяльності зазначених банків.

Також додамо, що, корпоративне управління в різних банках з іноземним капіталом має спільні ознаки, узагальнені на рисунку 1.2.

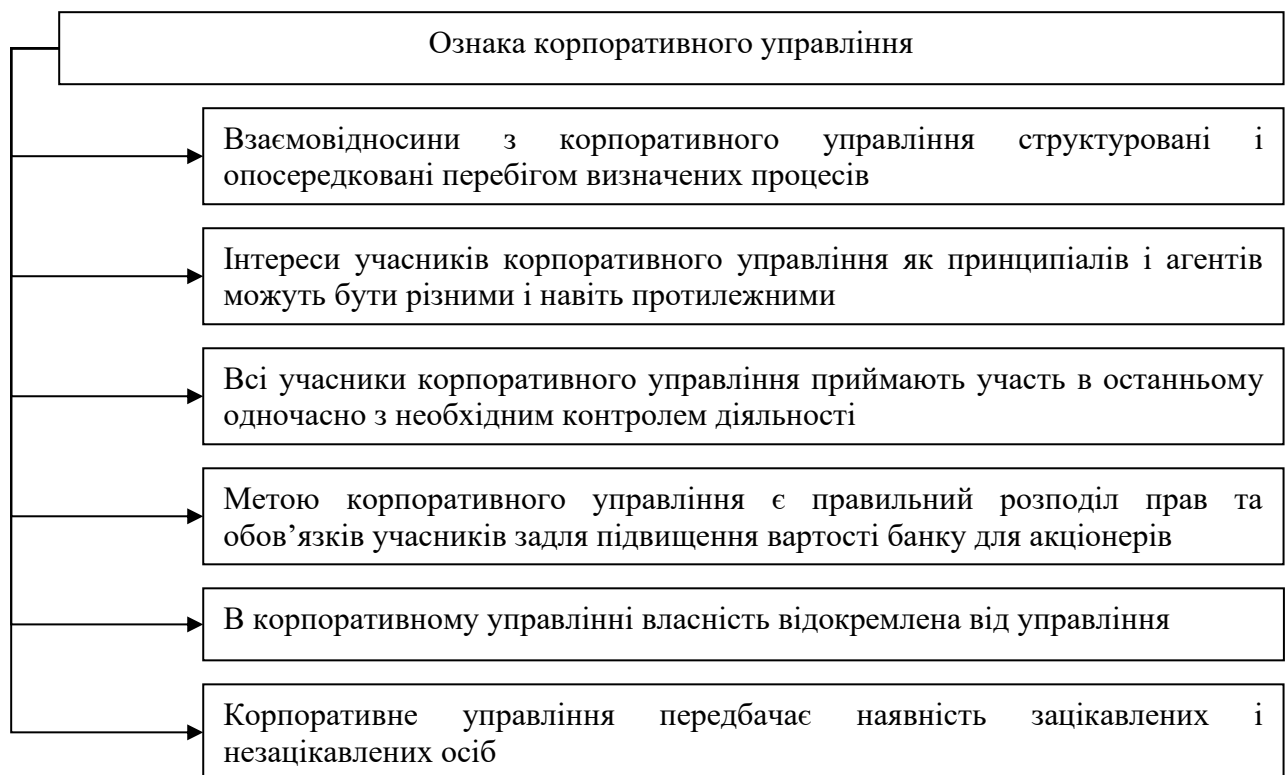

Рисунок 1.2 – Ознаки корпоративного управління

Ми поділяємо думку О. Польової та Л. Барди, що корпоративне управління у банку загалом і банку з іноземним капіталом зокрема – це процес, який використовується з метою забезпечення ефективності діяльності і надійності

банку, а також задля збільшення вартості останнього. Зміст такого управління полягає в створенні системи, що сприяє узгодженню інтересів акціонерів, вкладників, керівництва та працівників банку. Ключові аспекти корпоративного управління в банку наступні: дотримання вимог розробленого кодексу корпоративного управління і пов'язаних із ним відповідних документів; призначення незалежних директорів; ефективна діяльність комітетів ради директорів, розроблення і прийняття кодексу корпоративної етики [53].

Як відомо, загальна теорія управління передбачає наявність мети управління; суб'єкта управління, або того, хто (що) управляє; об'єкта управління, або того, чим (ким) управляють.

Дещо розширюючи мету корпоративного управління, представлену на рисунку 1.2, наголосимо, що загалом цілями такого управління є:

- збільшення капіталізації корпорації;
- забезпечення балансу інтересів учасників корпорації;
- надання впливу на такі аспекти діяльності корпорації, як: стратегічні, дивідендні, організаційні, взаємодії з ринком цінних паперів, оплати праці, корпоративної культури тощо.

Також слід наголосити, що цілі корпоративного управління банку, наприклад, з австрійським капіталом відрізняються від таких для банку з російським капіталом. На нашу думку, до цілей останнього, хоча це і не афішується, відноситься досягнення визначеного рівня контролю над банківською системою України з метою подальшого можливого впливу на рішення, що приймаються політичним керівництвом країни.

Суб'єктами корпоративного управління в банку з іноземним капіталом є:

- емітенти;
- акціонери;
- менеджери корпорації (банку);
- держава;
- особи, зацікавлені в діяльності корпорації (банку).

Об'єкт корпоративного управління в банку з іноземним капіталом представлений акціями, долями, системою стимулів, правил, що застосовуються по відношенню до менеджерів.

В літературі пропонується базова система корпоративного управління, наведена на рисунку 1.3.

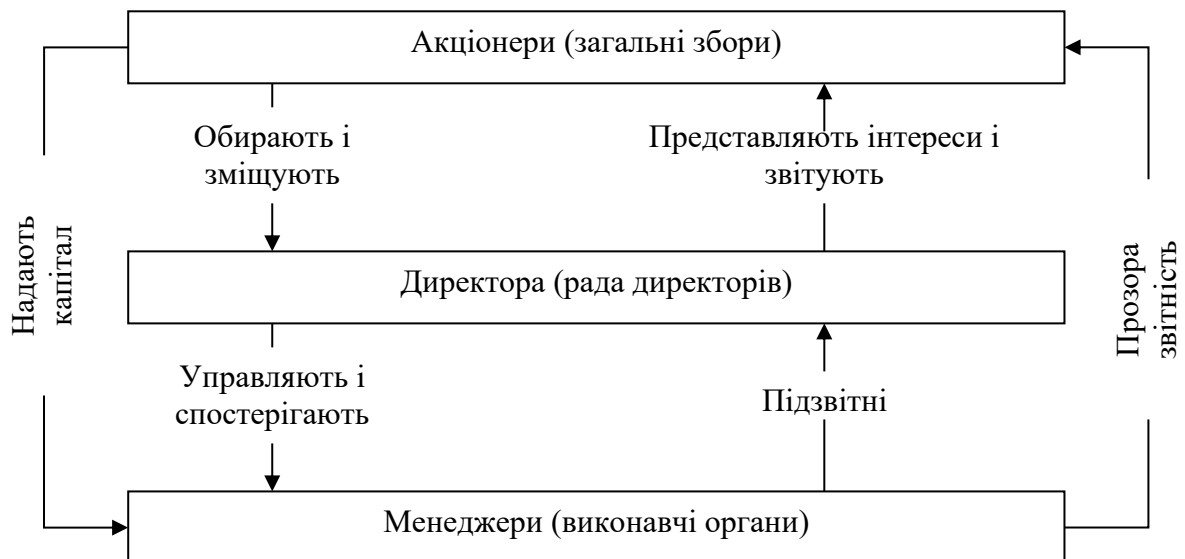

Рисунок 1.3 – Базова система корпоративного управління

Важливим в рамках нашого дослідження є аналіз моделей корпоративного управління, які в загальному випадку містять:

- склад учасників та зацікавлених осіб;
- структуру акціонерного капіталу корпорації (банку);
- склад і повноваження органу управління корпорації (банку);
- законодавче забезпечення діяльності;
- вимоги до розкриття інформації;
- дії, що вимагають схвалення акціонерів;
- механізм взаємодії між учасниками корпорації.

Наразі можна виділити дві основні моделі корпоративного управління – інсайдерську (при концентрованій власності) та аутсайдерську (при розпорошеній власності).

Ознаками інсайдерської моделі корпоративного управління є наступні:

- висока концентрація капіталу у невеликій кількості власників акцій, що тісно взаємодіють з корпорацією (банком);

- вказані власники акцій володіють важелями реальної влади і контролю;

- в управлінні можуть приймати участь зацікавлені особи;

Аутсайдерська модель характеризується:

- контролем з боку фінансового ринку;

- контролем з боку суб'єктів фінансування діяльності корпорації (банку);

- контролем з боку незалежних директорів;

- посиленням законодавчим захистом інтересів акціонерів;

- механізмом голосування за довіреністю;

- широким інформуванням власників з боку органів управління корпорацією (банком);

- ефективною системою мотивації управлінців.

Додамо, що інсайдерська модель корпоративного управління набула найбільшого поширення в континентальній Європі, аутсайдерська – в США і Англії.

Далі, є цілком зрозумілим, що корпоративне управління в банках з іноземним капіталом не є хаотичним, воно обґрунтоване відповідними принципами, які є основоположним теоретичним знанням, яке не є ані таким, що доводиться, ані таким, що потребує на доведення.

Використання принципів корпоративного управління є важливим з огляду на те, що ступінь їх дотримання, зокрема, суттєво впливає на прийняття рішень потенційними інвесторами щодо інвестування в банк з іноземним капіталом.

Одночасно, наголосимо, що наразі у світі відсутні загальноприйняті принципи корпоративного управління, незважаючи на те, що останнім часом була розроблена велика кількість відповідних кодексів найкращої практики і принципів.

Серед існуючих принципів корпоративного управління лише принципи ОЕСР (далі в роботі – Принципи) охоплюють всі питання такого управління.

Коротко охарактеризуємо новели зазначених Принципів, враховуючи положення Нової редакції Принципів корпоративного управління G20/ОЕСР.

Так, як і в попередніх редакціях, Принципи носять рекомендаційний характер. Проте, наразі Принципи містять інші назви розділів (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Структура Нової редакції Принципів корпоративного управління G20/ОЕСР [56]

Попередня редакція	Нова редакція
I. Забезпечення основи для ефективної системи корпоративного управління	I. Забезпечення основи для ефективної системи корпоративного управління
II. Права акціонерів і основні функції власності	II. Права акціонерів, рівне відношення до акціонерів і основні функції власності
III. Рівне відношення до акціонерів	III. Інституційні інвестори, фондові ринки і інші посередники
IV. Роль зацікавлених сторін (стейкхолдерів) в корпоративному управлінні	IV. Роль зацікавлених сторін (стейкхолдерів) в корпоративному управлінні
V. Розкриття інформації і прозорість	V. Розкриття інформації і прозорість
VI. Обов'язки ради директорів	VI. Обов'язки ради директорів

Принципи наголошують на тому, що корпоративне управління:

– сприяє економічній ефективності, стійкому зростанню та фінансовій стабільності;

– знижує вартість капіталу для компанії і забезпечує довіру до останньої.

Засобом досягнення вказаних цілей корпоративного управління є належна мотивація учасників такого управління. Принципи націлені переважно на публічні компанії, але є корисними і для не публічних компаній. Принципи акцентують увагу на необхідній єдності підходів до корпоративного управління з врахуванням наявних процесів глобалізації.

У відповідності до Принципів, фондові ринки мають підтримувати ефективне корпоративне управління. Це цілком вірно, оскільки такі ринки надають можливість для інвестора виразити своє відношення до корпорації шляхом купівлі або продажу акцій останньої. Одночасно, регулятори мають оцінювати ту роль, яку відіграють фондові біржі в плані встановлення стандартів корпоративного управління.

З огляду на те, що багато корпорацій здійснюють діяльність в різних юрисдикціях, має бути забезпечене транскордонне співробітництво, що містить, зокрема, угоди щодо обміну інформацією між регуляторами, при цьому:

- незалежний регулятор ринку цінних паперів є важливим в сфері корпоративного управління;
- бажано, щоб один регулятор не суміщав функції із залучення бізнесу і накладення санкцій на останній за порушення;
- має здійснюватись пошук балансу між публічним і приватним енфорсментом в сфері корпоративного управління.

Угоди між пов'язаними сторонами мають укладатися таким чином, щоб забезпечувався належний контроль за конфліктом інтересів і захист інтересів компанії і акціонерів. Це особливо важливо для умов України, в якій економічна діяльність опосередковується значною кількістю бізнес-груп. Отже, Принципи наголошують на цілковитій можливості діяльності пов'язаних сторін, для цього повинна бути побудована належна система управління конфліктами інтересів, для чого доцільно:

- чітко визначити (можливо, на основі міжнародних стандартів обліку) поняття пов'язаних сторін;
- визначити угоди із пов'язаними сторонами, що не потребують на регулювання;
- розробити належні процедури схвалення угод із пов'язаними сторонами;
- встановити обов'язок не приховувати належність до пов'язаних сторін;
- розкривати інформацію щодо значимих (матеріальних) угод із пов'язаними сторонами ринку;
- встановити відповідні критерії «матеріальності» таких угод.

Згідно Принципів, важливою є можливість для акціонерів приймати участь в розробці і коректуванні політики винагород.

Регулятори мають можливість встановлення критеріїв правомірності / неправомірності взаємодії між акціонерами корпорації.

Принципи наголошують на необхідності розвитку процедур електронного голосування, надання інформації в електронному вигляді тощо. При цьому, необхідним є запровадження заходів із захисту інформації.

Принципи визнають зростаючу роль фінансових інститутів як стейкхолдерів в процесі корпоративного управління та можливість існування різних бізнес-моделей участі інституційних інвесторів в такому управлінні, зокрема, активної участі в корпоративних процедурах або навпаки.

Гарною практикою є розкриття результатів голосування вказаних інвесторів, інформації щодо підходів до розв'язання суттєвих конфліктів інтересів.

Одночасно, деякі юрисдикції передбачають існування т.зв. «Stewardship Code» («Кодексів служіння»), де формулюються принципи кращої практики інституційних інвесторів в сфері корпоративного управління.

В процесі голосування мають враховуватися вказівки кінцевих власників акцій. Особи, що надають висновки та рекомендації для прийняття рішень інвесторами, мають розкривати конфлікти інтересів в своїй діяльності та мінімізувати їх.

Кожна юрисдикція має розкривати особливості її корпоративних законів і регулювання.

Встановлений порядок функціонування фондових бірж має забезпечувати ефективно і справедливе ціноутворення.

Принципи наголошують на важливості розкриття нефінансової інформації, зокрема, щодо етичних аспектів, соціальних питань, захисту навколишнього природного середовища тощо. Інформація щодо кінцевих бенефіціарів має бути доступною для регуляторів і судів з метою запобігання конфліктам інтересів і інсайдерській торгівлі, регулювання угод з пов'язаними сторонами, ефективного енфорсменту.

Щодо обов'язків ради директорів Принципи роблять акцент на розвитку механізмів полегшення представництва робітників в такій раді. Також рада директорів має регулярно проводити оцінку власної роботи, задля чого доцільно:

- проводити відповідні тренінги;

- запровадити відповідну зовнішню оцінку;
- підвищити рівень прозорості діяльності ради;
- співставляти витрати і результати аналізованої оцінки.

Є бажаним створення спеціалізованих комітетів (з аудиту, ризик-менеджменту, винагород), що полегшили б поточну діяльність ради директорів.

Принципи зауважують, що рада директорів має притримуватись високих етичних стандартів та враховувати інтереси стейкхолдерів. З метою зниження ризиків деякі юрисдикції вимагають від ради директорів здійснювати нагляд за розроблюваними в корпорації стратегіями податкового планування і фінансовими стратегіями.

Важливою новелою Принципів є заміна терміну «політика по відношенню до ризиків» терміном «політика і процедури ризик-менеджменту», що передбачає обов'язок ради директорів відігравати ключову роль в забезпеченні ефективної системи нагляду за ризиками.

Отже, проаналізовані новели Принципів є корисними з метою поліпшення якості корпоративного управління в банках з іноземним капіталом.

Таким чином, корпорацією є організація переважно у формі акціонерного товариства зі статусом юридичної особи, створена з врахуванням інтересів власників різних ресурсів з метою досягнення визначеної мети. Під корпоративним управлінням в банках з іноземним капіталом ми розуміємо систему, яка спрямовує та контролює діяльність таких банків як акціонерних товариств. При цьому, корпоративним управлінням визначається порядок контролю інвесторів за діяльністю банківських менеджерів та відповідальність таких менеджерів перед інвесторами за результати діяльності зазначених банків. Корпоративне управління в різних банках з іноземним капіталом має спільні ознаки, загалом цілями такого управління є: збільшення капіталізації корпорації; забезпечення балансу інтересів учасників корпорації; надання впливу на такі аспекти діяльності корпорації, як: стратегічні, дивідендні, організаційні, взаємодії з ринком цінних паперів, оплати праці, корпоративної культури тощо. Ми виділяємо дві основні моделі корпоративного управління – інсайдерську (при концентрованій власності) та

аутсайдерську (при розпорошеній власності). Корпоративне управління в банках з іноземним капіталом обґрунтоване відповідними принципами.

2 СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

2.1 Аналіз показників діяльності банків з іноземним капіталом в Україні

Враховуючи важливе значення банківської діяльності для економічного розвитку України, в умовах сьогодення набувають значної актуальності питання її активізації. При цьому, вказану діяльність опосередковують як банки з національним капіталом, так і банки іноземних банківських груп, що останнім часом здійснюють суттєвий вплив на задоволення потреб як населення, так і суб'єктів господарювання в банківських продуктах та послугах.

Щодо сучасного стану іноземного капіталу в банківській системі України зазначимо наступне. Наразі в банківській системі України є присутнім та працює капітал представників таких іноземних банківських груп, як АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ «АЛЬФА-БАНК», АТ «СБЕРБАНК», АТ «УКРСИББАНК», АТ «ОТП БАНК», АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК», ПАТ «Промінвестбанк», АТ «СІТІБАНК», АТ «ПРОКРЕДИТ БАНК», АТ «КРЕДОБАНК», АТ «ІНГ Банк Україна», АТ «Ідея Банк», АТ «ПРАВЕКС БАНК», АТ «ПРЕУС БАНК МКБ», АТ «БАНК ФОРВАРД», АТ «Дойче Банк ДБУ», АТ «СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК», АТ «КРЕДИТВЕСТ БАНК», АТ «КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК», АТ «БТА БАНК» [44; 68].

У відповідності до статистичних даних Національного банку України, за період з 2015 по 2019 рр. кількість банків з іноземним капіталом зменшилася із 41 до 35, в т. ч., кількість банків зі 100 % іноземним капіталом зросла з 17 до 23 (рис. 2.1). Відтак, в Україні є наявною тенденція до зменшення кількості банківських установ з національним капіталом, причому, банки іноземних банківських груп (в т.ч., зі 100 % іноземним капіталом) демонструють незначні зміни у кількості. Зауважимо, що за вказаний період також відбулося зменшення частки іноземного капіталу у статутному капіталі банків України із 40,61 % до 28,73 % (рис. 2.2).

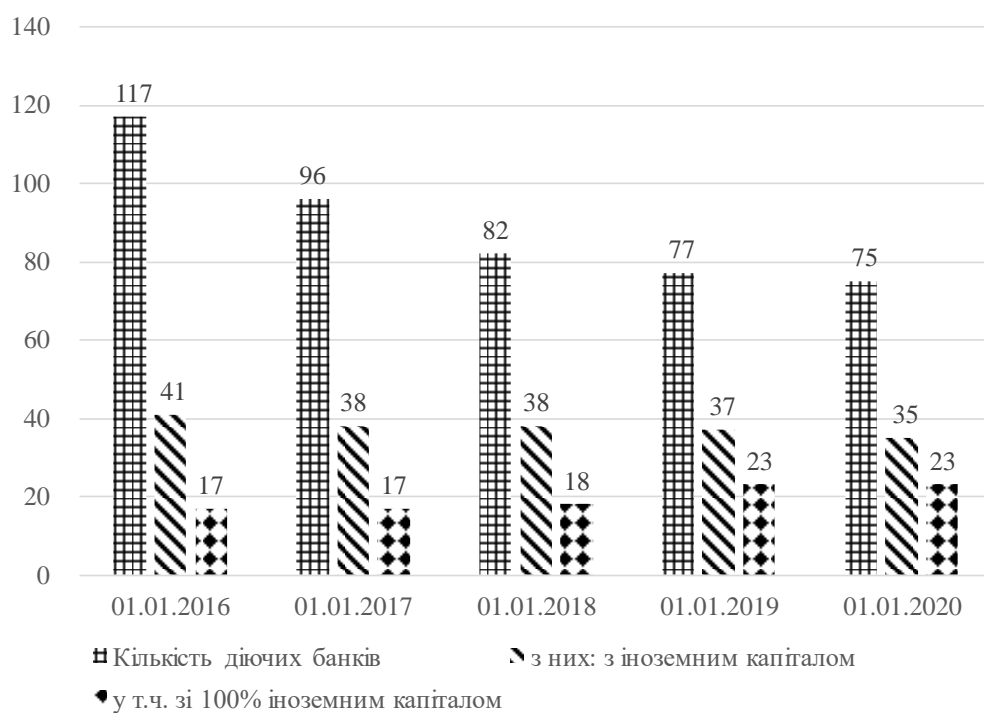

Рисунок 2.1 – Динаміка кількості банківських установ в Україні за 2015-2019 рр. [2; 45]

Зазначене свідчить про певний відтік іноземних інвестицій з банківської системи країни, що зумовлене, зокрема, кризою у банківському секторі та наявною нестабільністю політико-економічної ситуації.

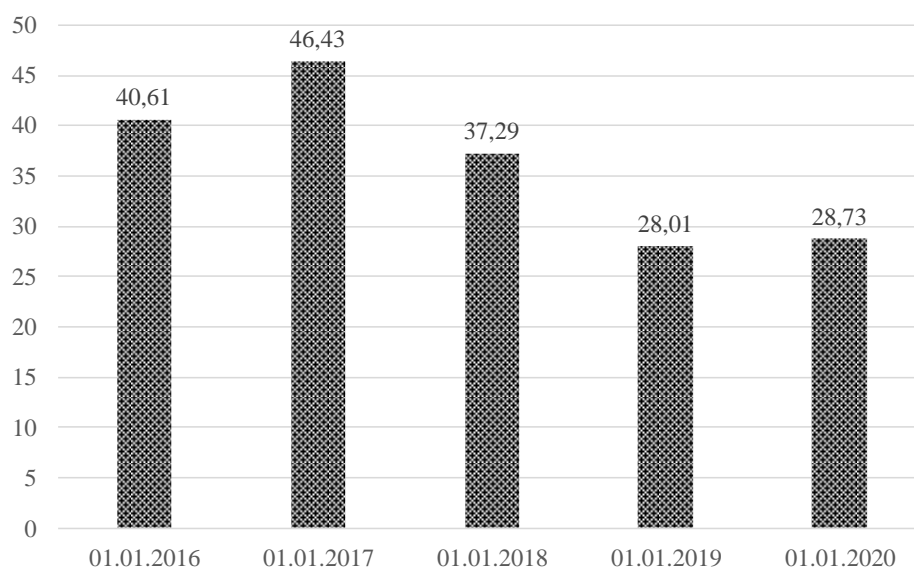

Рисунок 2.2 – Динаміка частки іноземного капіталу у статутному капіталі банків України за період 2015-2019 рр., %

Далі, оцінимо банки іноземних банківських груп за активами, що, як відомо, відображають спроможність банку ефективно працювати у банківській системі. Отже, група досліджуваних банків нарощувала обсяг активів упродовж 2015-2019 рр. На кінець 2019 р. такий обсяг становив 538697 млн. грн., що більше на 23,75 %, ніж відповідний обсяг активів у 2015 р. (435307 млн. грн.). В трійку лідерів за аналізованим показником протягом періоду дослідження входили АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ «АЛЬФА-БАНК» та АТ «СБЕРБАНК» (табл. А.1 – А.3). З метою визначення ефективності активів банків іноземних банківських груп в роботі було розраховано коефіцієнт ROA (рентабельність активів, %) для аналізованої групи банків, який змінювався від - 9,71 % у 2015 р. до 3,53 % – у 2019 р., що свідчить про певне поліпшення стану використання активів. Вагому частку у структурі активів банків іноземних банківських груп становлять надані кредити. Так, частка кредитів, наданих банками іноземних банківських груп, у структурі активів цих банків змінювалася від 62,65 % у 2015 р. до 41,68 % у 2019 р.

Проаналізуємо динаміку кредитів, наданих банками іноземних банківських груп, за період 2015-2019 рр. (рис. 2.3).

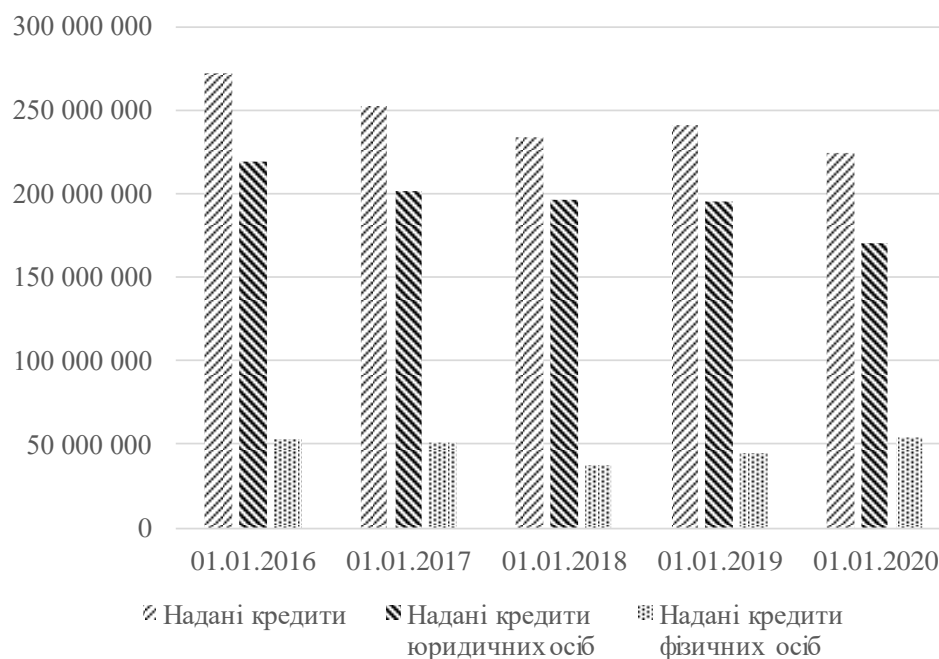

Рисунок 2.3 – Динаміка кредитів, наданих банками іноземних банківських груп, за період 2015-2019 рр., тис. грн.

Отже, загальний обсяг наданих кредитів за період дослідження зменшився на 17,66 %, в т.ч., кредити, надані юридичним особам, зменшилися на 22,31 %, фізичним особам – зросли на 1,39 % (при частці кредитів, наданих банками іноземних банківських груп юридичним особам, 80,40 % у 2015 р., 79,95 % – у 2016 р., 84,08 % – у 2017 р., 81,27 % – у 2018 р., 75,87 % – у 2019 р.). Одночасно, частка кредитів банків іноземних банківських груп у загальному обсязі кредитів банків України становила у 2015 р. – 38,20 %, у 2016 р. – 44,53 %, у 2017 р. – 41,68 %, у 2018 р. – 40,59 %, у 2019 р. – 39,95 %.

В якості абсолютного показника, що надає змогу визначити ефективність кредитних операцій банків, в роботі було використано чистий процентний дохід, що розраховується як різниця між процентними доходами і процентними витратами банку (рис. 2.4).

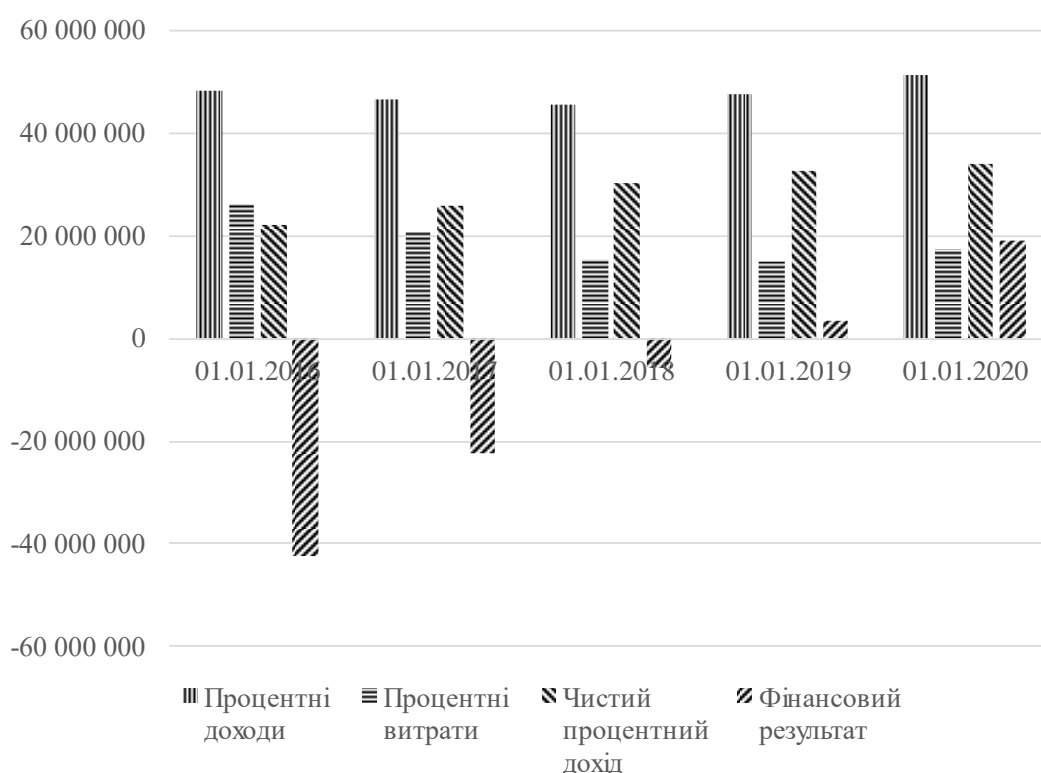

Рисунок 2.4 – Динаміка процентних доходів, процентних витрат, чистого процентного доходу та фінансового результату банків іноземних банківських груп за період 2015-2019 рр., тис. грн.

Отже, чистий процентний дохід банків іноземних банківських груп становив 22173364 тис. грн. у 2015 р., 25936574 тис. грн. – у 2016 р., 30234822 тис. грн. – у 2017 р., 32820488 тис. грн. – у 2018 р., 33979023 тис. грн. – у 2019 р. та зріс на 53,24 % за період дослідження.

В якості відносного показника для визначення ефективності кредитної діяльності банків в роботі було використано чисту процентну маржу, що була розрахована як відношення чистого процентного доходу до активів банків іноземних банківських груп. Так, зазначена маржа становила 5,09 % у 2015 р., 6,00 % – у 2016 р., 5,50 % – у 2017 р., 6,03 % – у 2018 р. та 6,31 % – 2019 р. Отже, зростаючі та позитивні значення чистої процентної маржі свідчать про прибутковість кредитної діяльності банків іноземних банківських груп та достатньо виважену кредитну політику останніх.

Загалом, вищезазначене свідчить про достатньо активну кредитну діяльність банків іноземних банківських груп в Україні навіть тоді, коли вітчизняними банками скорочувалися обсяги кредитних операцій.

Як відомо, зобов'язання банку та його власний капітал є пасивами банку і відображають джерела формування банківських ресурсів. При цьому, капітал – це власні кошти банку, які належать засновникам чи акціонерам, а зобов'язання є чужими грошима, які тимчасово надані їхніми власниками в розпорядження банку.

Динаміку зобов'язань та власного капіталу банків іноземних банківських груп за період 2015-2019 рр. ілюструє рисунок 2.5. Отже, протягом 2015-2019 рр. банки іноземних банківських груп дещо зменшили свої зобов'язання, які на кінець 2019 р. становили 371889597 тис. грн., що менше відповідного обсягу зобов'язань на кінець 2015 р. на 7,66 % та свідчить про певне звуження ресурсної бази банків.

Суттєву частку в структурі зобов'язань банків іноземних банківських груп займають кошти клієнтів. Така частка становила 62,53 % у 2015 р., 74,80 % – у 2016 р., 78,48 % – у 2017 р., 81,06 % – у 2018 р. та 86,13 % – у 2019 р. Зазначене, на нашу думку, є негативною тенденцією та свідчить про зниження спроможності банків іноземних банківських груп до залучення коштів із інших джерел.

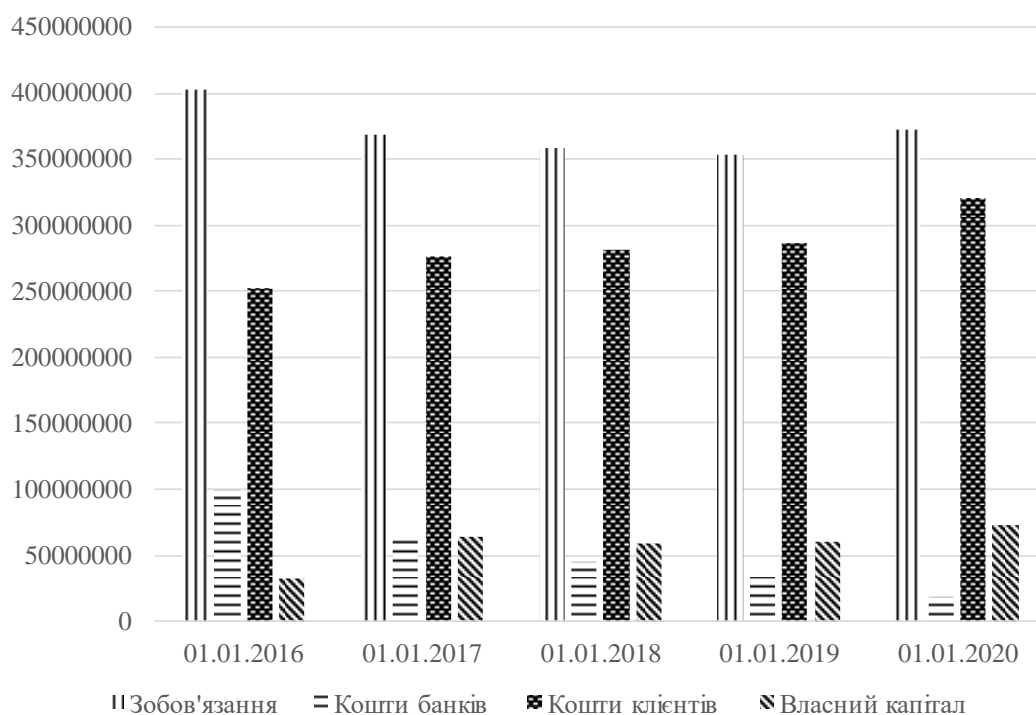

Рисунок 2.5 – Динаміка зобов'язань та власного капіталу банків іноземних банківських груп за період 2015-2019 рр., тис. грн.

Зазначимо, що протягом аналізованого періоду банки іноземних банківських груп суттєво наростили обсяги статутного капіталу (від 86465164 тис. грн. у 2015 р. до 134628665 тис. грн. – у 2020 р. або на 55,70 %), що позитивно відбилося на їхній капіталізації.

При цьому, обсяг власного капіталу банків іноземних банківських груп зростав через зростання обсягів нерозподіленого прибутку/збитку (від 32574829 тис. грн. у 2015 р. до 72859364 тис. грн. – у 2019 р. або на 123,67 %).

В якості відносного показника, що надає змогу визначити ефективність використання капіталу, в роботі використано рентабельність капіталу – ROE, або відношення чистого прибутку до сукупного капіталу банків. Проведені розрахунки даного коефіцієнта свідчать, що такий показник становив -129,73 % у 2015 р., -35,35 % – у 2016 р., -9,95 % – у 2017 р., 5,99 % – у 2018 р та 26,09 % – у 2019 р.

Є цілком звичайним, що першопричина від'ємних значень ROE та вищепроаналізованих значень ROA полягає в значному обсязі збитків банків іноземних банківських груп, адже, хоча останніми і демонструються дещо кращі

показники фінансової діяльності, аніж у вітчизняних банків, вони все ж таки працюють в умовах кризи банківської системи і фінансового ринку, що негативно відображається на прибутковості їхньої діяльності.

Загалом, що стосується прибутковості діяльності банків іноземних банківських груп, то ми спостерігаємо позитивну тенденцію у зміні відповідних показників. Так, у 2015 р. банки отримали збиток 42259449 тис. грн., у 2016 р. – 22374139 тис. грн., у 2017 р. – 5835685 тис. грн. Проте, у 2018 р. вже спостерігаємо прибуток у розмірі 3618913 тис. грн., а у 2019 р. – 19009175 тис. грн.

Таким чином, нами визначено, що протягом 2015-2019 рр. банки іноземних банківських груп продемонстрували нарощення обсягів активів, активну кредитну діяльність, позитивні тенденції у зміні показників прибутковості. При цьому, спостерігалось певне звуження ресурсної бази банків з огляду на зменшення зобов'язань останніх.

2.2 Порівняльний аналіз показників банків з іноземним та з вітчизняним приватним капіталом в Україні

Використовуючи офіційні статистичні дані НБУ, порівнюємо активи, зобов'язання, власний капітал та фінансові результати банків з іноземним та з вітчизняним приватним капіталом в Україні.

Так, на рисунку 2.6 зображено динаміку активів банків з вітчизняним приватним капіталом у порівнянні з такою для банків іноземних банківських груп.

Отже, активи банків іноземних банківських груп на кінець періоду дослідження становлять 123,75 % у порівнянні з початковим періодом, в той час, як активи банків з вітчизняним приватним капіталом, навпаки, зменшилися за період дослідження з 442265727 тис. грн. до 246118407 тис. грн. або на 44,35 %.

Одночасно, для банків з вітчизняним приватним капіталом після лавиноподібного зменшення активів у 2016 р. спостерігається щорічне збільшення останніх – на 21,36 % у 2017 р., на 12,09 % – у 2018 р. та на 8,98 % – у 2019 р.

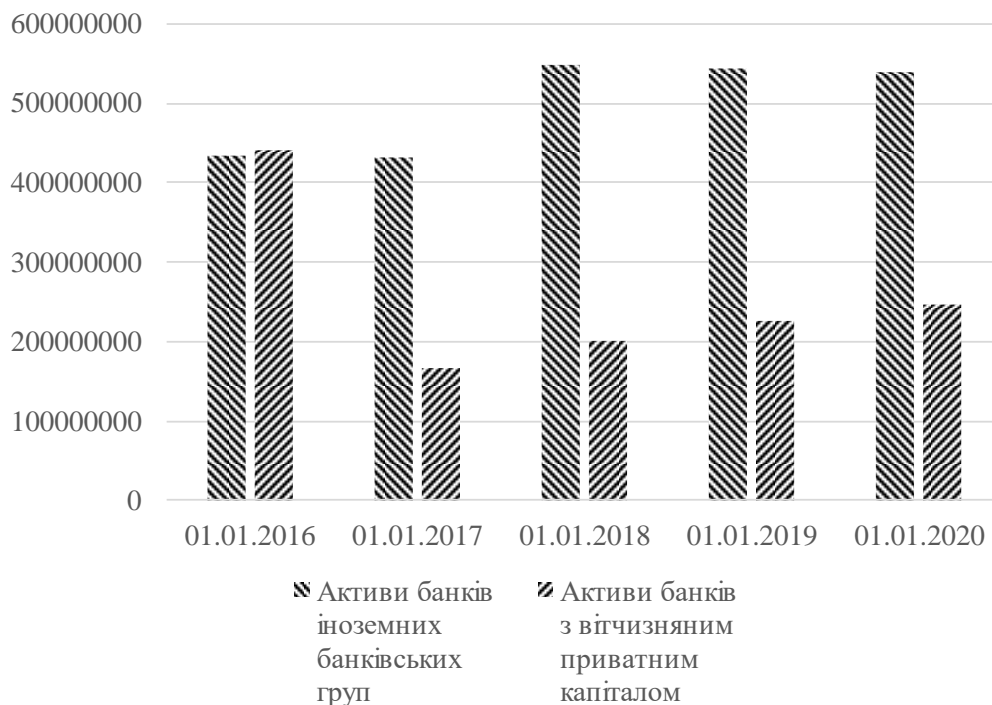

Рисунок 2.6 – Динаміка активів банків з вітчизняним приватним капіталом та банків іноземних банківських груп за період 2015-2019 рр., тис. грн.

Щодо структури активів, то в ній як для банків іноземних банківських груп, так і для банків з вітчизняним приватним капіталом переважають надані кредити (від 62,65 % станом на 01.01.2016 р. до 41,68 % станом на 01.01.2020 р. для перших і від 65,61 % до 48,41 % - для других).

Зауважимо, що банки-члени іноземних банківських груп мають більшу частку високоліквідних активів (грошові кошти та їх еквіваленти, кошти в інших банках) – від 21 % від загальних активів станом на 01.01.2016 р. до 15,09 % станом на 01.01.2020 р. Для банків з вітчизняним приватним капіталом цей показник змінюється від 18 % до 12,85%.

Відповідна динаміка кредитів, наданих банками іноземних банківських груп, у порівнянні з кредитами, наданими банками з вітчизняним приватним капіталом, за період 2015-2019 рр. зображена на рисунку 2.7.

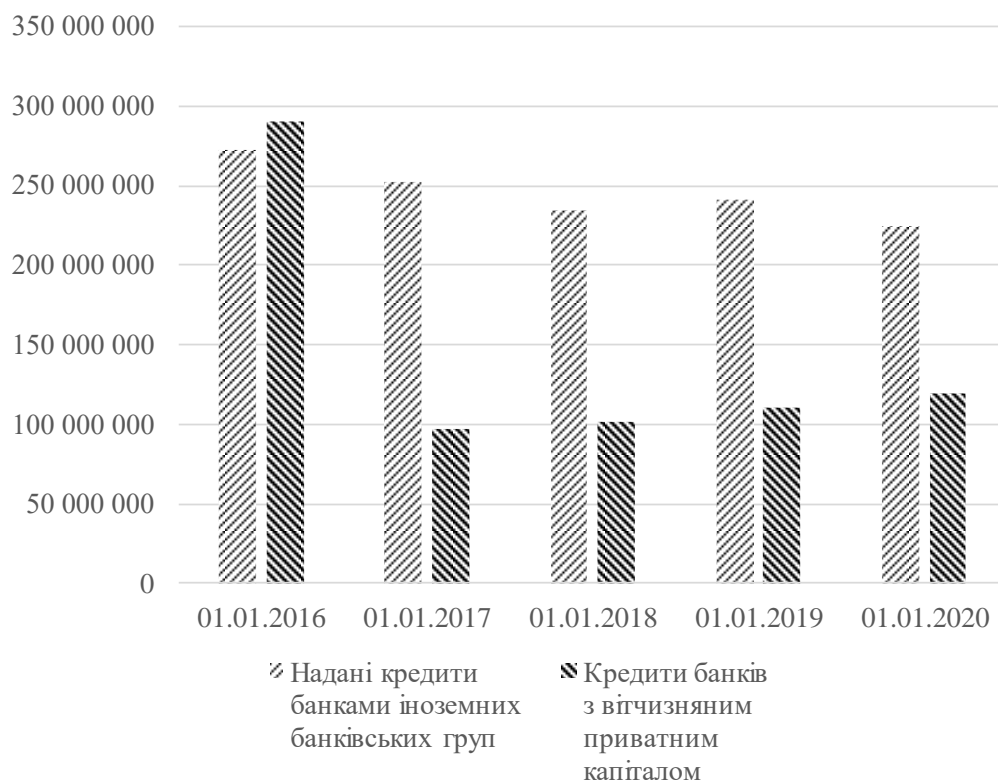

Рисунок 2.7 – Динаміка кредитів, наданих банками іноземних банківських груп та банками з вітчизняним приватним капіталом за період 2015-2019 рр., тис. грн.

Як видно з рисунку 2.7, динаміка кредитів, наданих обома групами банків, дуже подібна до динаміки їхніх активів.

Так, для банків з вітчизняним приватним капіталом після зменшення обсягів кредитування на 66,65 % у 2016 р. відбувається поступове відновлення темпів зростання кредитування – на 4,62 % у 2017 р., на 8,86 % – у 2018 р. та на 8,11 % – у 2019 р.

Поряд з цим, відповідні темпи зміни обсягів кредитування для банків іноземних банківських груп становлять -7,49 %, -7,27 %, 3,05 % та -6,86 %.

Порівняння діяльності банків з вітчизняним приватним капіталом та банків іноземних банківських груп свідчить про те, що як перші, так і другі мають

співставну частку кредитів, наданих юридичним особам, в загальному обсязі кредитів (зокрема, 73,41 % та 75,87 % станом на 01.01.2020 р.). Відповідно, меншою мірою вказані групи банків кредитують фізичних осіб.

Динаміка зобов'язань та власного капіталу банків іноземних банківських груп у порівнянні з такою для банків з вітчизняним приватним капіталом за період 2015-2019 рр. наведена на рисунку 2.8.

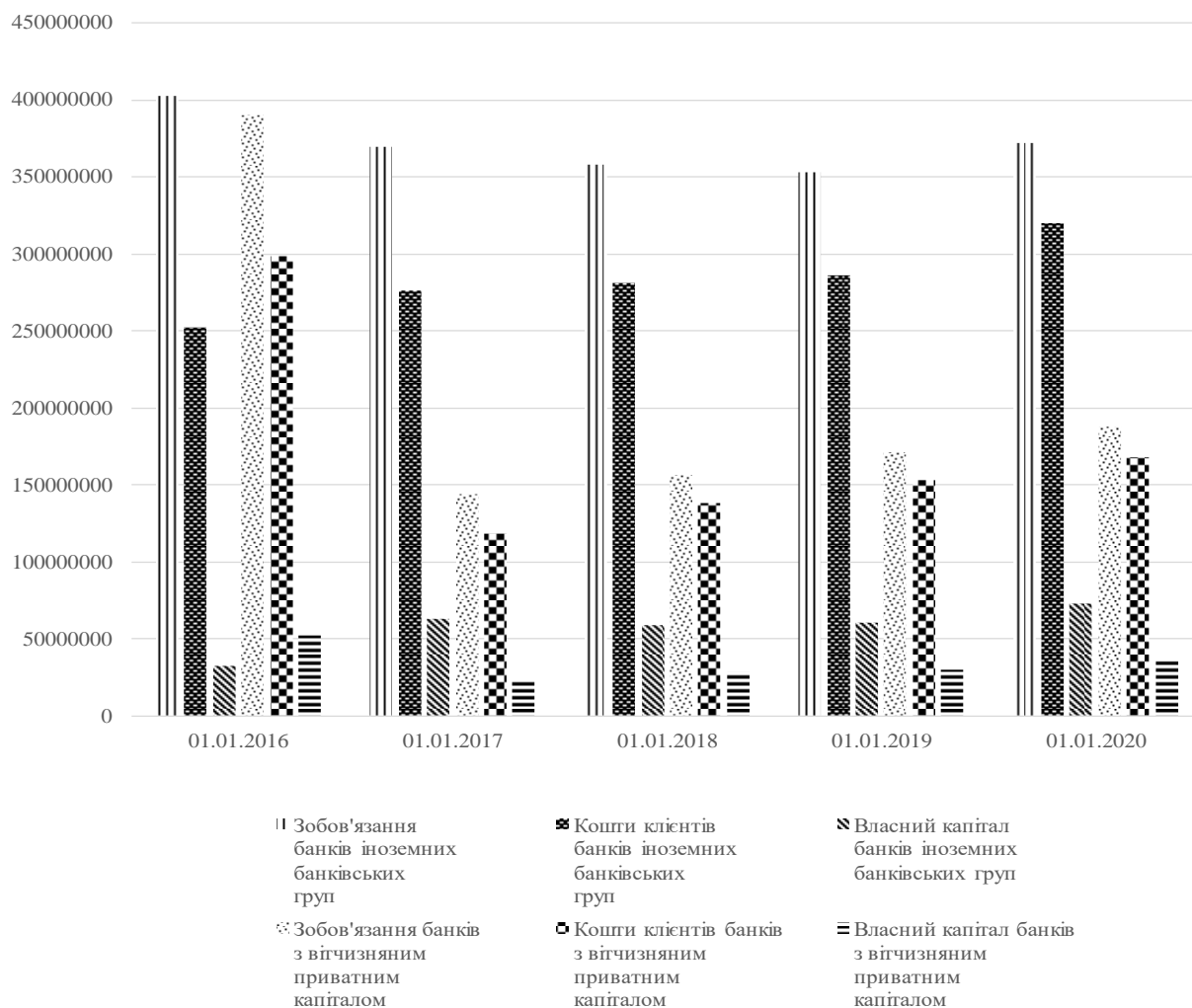

Рисунок 2.8 – Динаміка зобов'язань та власного капіталу банків іноземних банківських груп і банків з вітчизняним приватним капіталом за період 2015-2019 рр., тис. грн.

Отже, незважаючи на меншу абсолютну величину зобов'язань у банків з вітчизняним приватним капіталом, темпи зростання їх у таких банків (109,02 % у 2017 р., 109,44 % у 2018 р., 109,63 % у 2019 р.) перевищують відповідні темпи

банків іноземних банківських груп (97,04 % у 2017 р., 98,54 % у 2018 р., 105,37 % у 2019 р.). Майже подібна ситуація спостерігається і стосовно коштів клієнтів аналізованих груп банків (116,39 %, 111,17 %, 109,33 % проти 101,82 %, 101,78 % та 111,95 %) та власного капіталу (128,82 %, 104,65 %, 118,12 % проти 92,70 %, 102,95 % та 120,62 %).

Динаміка фінансового результату банків іноземних банківських груп та банків з вітчизняним приватним капіталом за період 2015-2019 рр. наведена на рисунку 2.9.

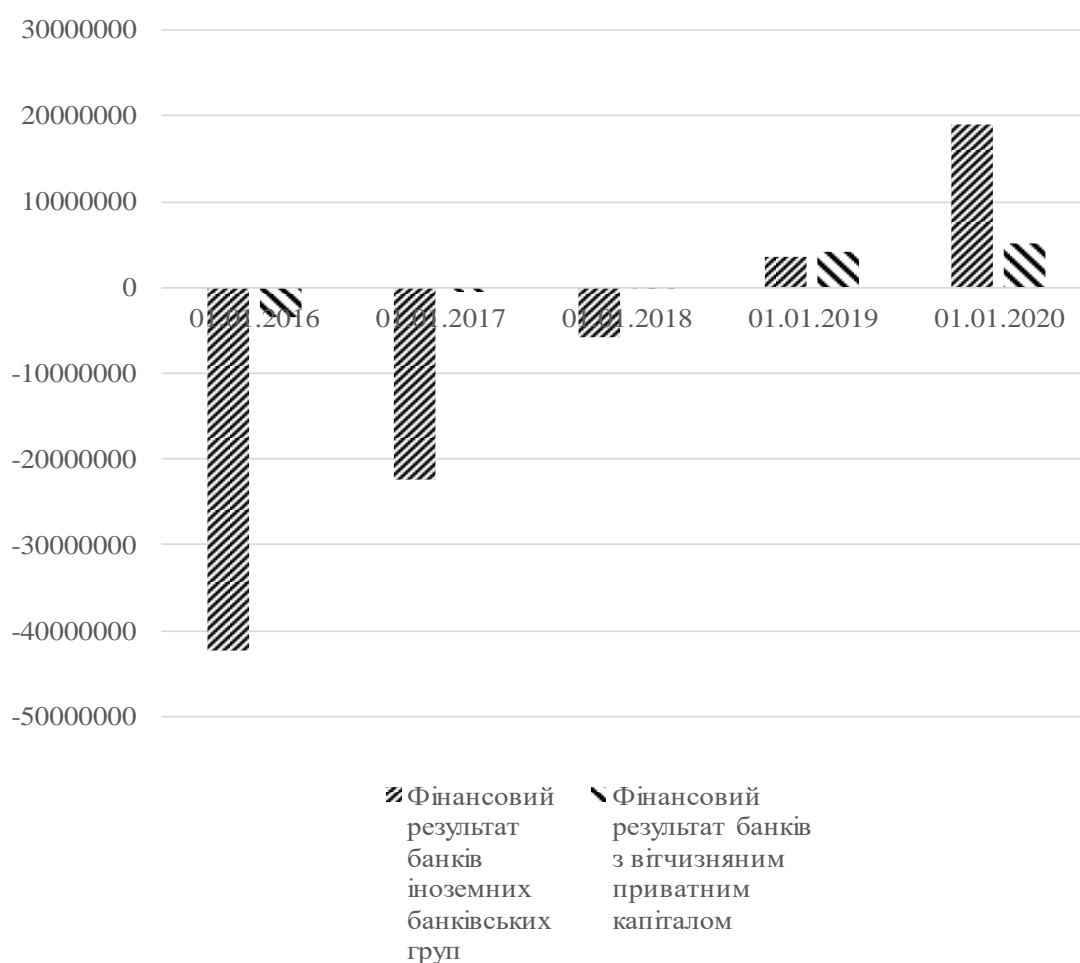

Рисунок 2.9 – Динаміка фінансового результату банків іноземних банківських груп та банків з вітчизняним приватним капіталом за період 2015-2019 рр., тис. грн.

Отже, фінансовий результат банків з вітчизняним приватним капіталом становить -3465351 тис. грн. у 2015 р., -547978 тис. грн. у 2016 р., -215667 тис. грн.

у 2017 р., 4102231 тис. грн. у 2018 р. та 5115326 тис. грн. у 2019 р. Як бачимо, незважаючи на меншу абсолютну величину, характер змін фінансового результату банків з вітчизняним приватним капіталом є подібним до такого для банків іноземних банківських груп, а саме, збитки у 2015-2017 рр. та прибутки у 2018 р. та 2019 р. При цьому, процентні доходи залишаються основною статтею доходів аналізованих груп банків.

Таким чином, активи банків іноземних банківських груп на кінець періоду дослідження збільшилися у порівнянні з початковим періодом, в той час, як активи банків з вітчизняним приватним капіталом, навпаки, зменшилися. Щодо структури активів, то в ній як для обох груп банків переважають надані кредити. Банки-члени іноземних банківських груп мають більшу частку високоліквідних активів. Як перші, так і другі банки мають співставну частку кредитів, наданих юридичним особам, в загальному обсязі кредитів. Незважаючи на меншу абсолютну величину зобов'язань у банків з вітчизняним приватним капіталом, темпи зростання їх у таких банків перевищують відповідні темпи банків іноземних банківських груп. Майже подібна ситуація спостерігається і стосовно коштів клієнтів аналізованих груп банків та власного капіталу. Характер змін фінансового результату банків з вітчизняним приватним капіталом є подібним до такого для банків іноземних банківських груп.

2.3 Перспективні зміни бізнес-моделей банків з іноземним капіталом в Україні

Актуальність проблеми зміни бізнес-моделей банків з іноземним капіталом в Україні є обумовленою ситуацією, що склалася у вітчизняній банківській практиці. Так, сучасна кризова економіка динамічно змінюється, володіє слабкою передбачуваністю і обмеженими ресурсами, що призводить до високої ризикованості діяльності банків у випадку здійснення ними помилок. З метою

підтримання життєздатності в сучасних умовах банки загалом та банки іноземних банківських груп зокрема мають переглядати існуючі підходи до ведення бізнесу, принципи взаємовідносин із клієнтами, а також реформувати пропоновані банківські продукти і послуги разом із каналами їхнього просування.

Здійснивши аналіз сучасних тенденцій розвитку банківського ринку, нами виділено основні фактори, якими обумовлюються зміни бізнес-моделей банків з іноземним капіталом в Україні:

- динамічність та непередбачуваність економічного середовища;
- зміни в регулюванні діяльності банків;
- зростання конкуренції;
- зміна поведінки клієнтів;
- цифровізація банківського сектору економіки.

Ми приєднуємося до думки М. Зініної і також вважаємо, що бізнес-модель банку слід розглядати як систему ресурсів, менеджменту, бізнес-діяльності і результатів, що є спрямовану на задоволення потреб клієнтів і отримання економічних вигід від операцій, що проводяться.

Разом з цим, бізнес-модель банку має бути гнучкою і оперативно реагувати на зміни оточуючого середовища, дозволяючи вносити необхідні корегування шляхом включення до неї нових елементів і/або зміни пріоритетних напрямків діяльності.

Лише в такому випадку бізнес-модель банку буде інструментом досягнення цільових установок функціональними підрозділами банку [27].

Зауважимо, що наразі в літературі виділяються певні бізнес-моделі банків, які опосередковуються відповідними фінансовими показниками.

Так, види бізнес-моделей банку у відповідності із методологією SREP наведено на рисунку 2.10.

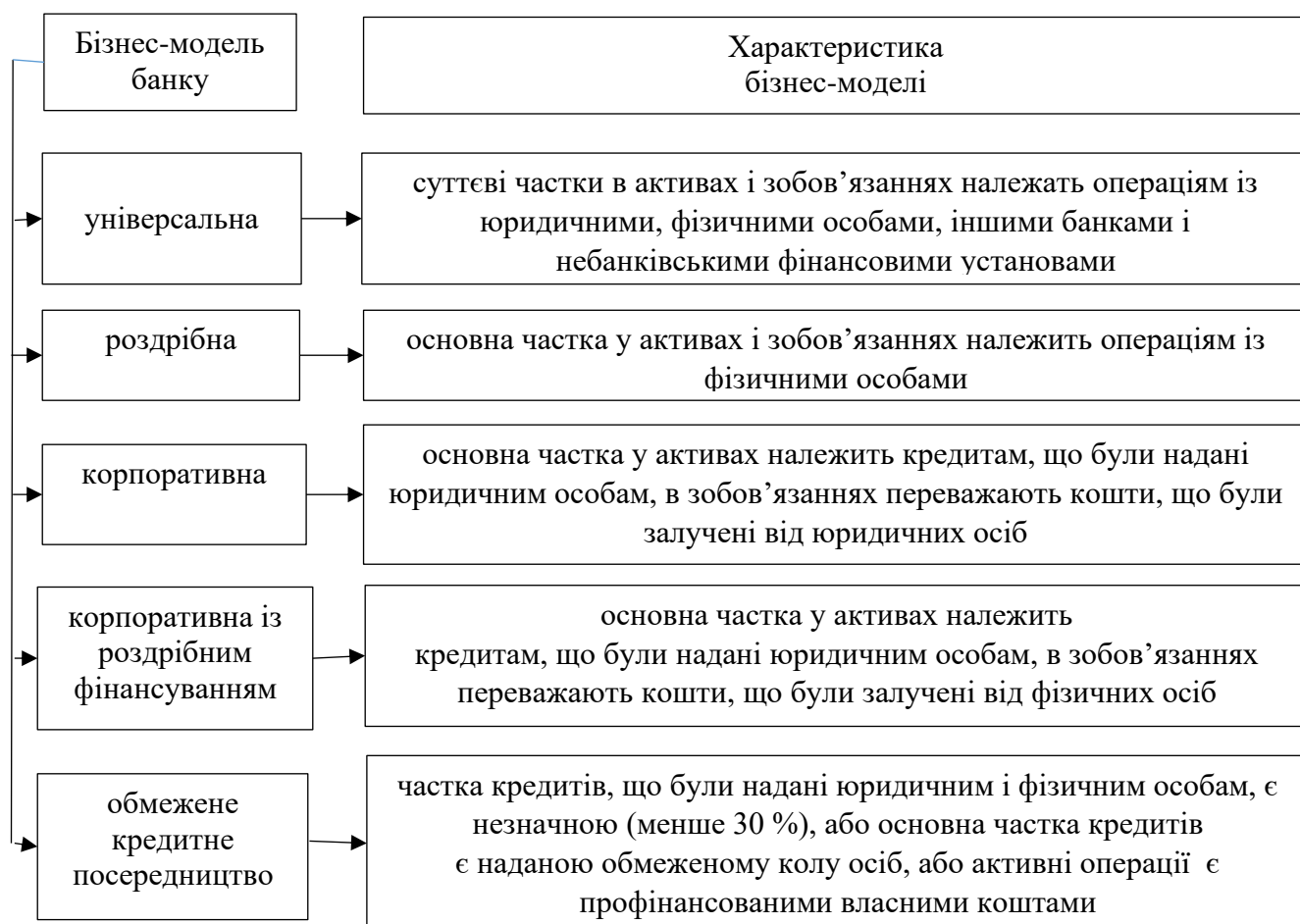

Рисунок 2.10 – Види бізнес-моделей банку у відповідності із методологією SREP [19]

І. Фартушний виділяє: модель «роздріб», для якої є характерним залучення депозитів населення з метою роздрібною кредитування; універсальну бізнес-модель, що характеризується поєднанням роздрібною і корпоративною моделі, в якій всі показники є «середніми» в порівнянні із іншими бізнес-моделями; корпоративну модель, для якої є характерним кредитування і обслуговування підприємств; модель «роздрібне фінансування корпоративних кредитів», яка вважається типовою для українських банків; модель «заморожених» банків (в стані стагнації) [72].

Ю. Онищенко додає, що наразі більшістю банків розробляються і впроваджуються власні цифрові бізнес-моделі, що, сприяє досягненню високої результативності діяльності [50].

Підсумовуючи вищенаведене, далі в роботі пропонуємо оцінювати та використовувати наступні види бізнес-моделей банків:

– універсальна бізнес-модель. Характеризується диверсифікованою структурою активів і пасивів і високими показниками рентабельності капіталу (ROE більше 10 %);

– іноземний арбітраж. Характеризується тим, що банк знаходиться у власності закордонної фінансової групи, має високі показники рентабельності, високу якість активів;

– монолайнер. Характеризується високою концентрацією бізнесу (50 % і більше) на одному продукті, високим рівнем кредитування осіб, пов'язаних із власниками банку і, як наслідок, невисоким рівнем рентабельності (ROE порядку 10-11%);

– кредитний агресор. Характеризується проведенням ризикованої кредитної політики, має високу частку інвестиційних кредитів (більше 20 % активів), використовує практику формування довгих активів короткими пасивами (відношення кредитів до депозитів більше 700 %), що в сукупності призводить до наднизьких значень рентабельності;

– банк без традиційного бізнесу. Характеризується високою часткою (більше 40 %) низькодохідних активів та низькою часткою традиційного кредитування, в результаті чого для моделі характерна низька операційна ефективність.

З огляду на вищевикладене, проаналізуємо процеси адаптації банків з іноземним капіталом в Україні до змін оточуючого економічного макросередовища на прикладі ПАТ «Промінвестбанк» і запропонуємо перспективну зміну бізнес-моделі останнього як засіб такої адаптації.

Вибір банку обумовлений тим, що останнім часом вказаний банк зазнає значних проблем в діяльності (на додачу до ставшої вже традиційною економічної кризи діяльність ПАТ «Промінвестбанк» супроводжується численними судовими процесами), а відтак, на нашу думку, одним із шляхів адаптації банку до умов оточуючого середовища була б зміна його бізнес-моделі [11; 57].

Задля досягнення мети, оцінимо поточну бізнес-модель ПАТ «Промінвестбанк», для чого спочатку обґрунтуємо використання відповідних фінансових показників.

Так, в літературі наразі виділяється декілька десятків коефіцієнтів, що всебічно характеризують всі аспекти діяльності комерційних банків [1; 9; 10; 20; 30; 51; 66]. Проте, під час вибору коефіцієнтів нами були відкинуті такі, що не мають значних коливань (за даними НБУ [45]), та які характеризують фінансовий результат банку (далі вони обрані в якості показників оцінки ефективності бізнес-моделі банку). Як результат, показниками для визначення характеру бізнес-моделі ПАТ «Промінвестбанк» є наступні:

- частка бруто-кредитів в бруто-активах;
- кредити юридичних осіб в бруто-активах та кредити фізичних осіб в бруто-активах;
- частка строкових депозитів фізичних осіб в зобов'язаннях;
- частка коштів юридичних осіб в зобов'язаннях.

Щодо показників для оцінки ефективності бізнес-моделі банку зазначимо наступне. В якості основного показника для такої оцінки нами обрано показник ROA. Оцінка, наскільки сильно відрахування до резервів впливають на витратну частину банку, надасть можливість зрозуміти вразливість бізнес-моделі до наявного і потенційного кредитного ризику.

Також важливою є оцінка залежності банку від міжбанківського ринку, оскільки це буде впливати на кінцеву вартість продуктів, оскільки ресурси, залучені на міжбанку, є відносно дорогими, одночасно, чим більше банки орієнтуються на кошти інших банків, тим вони є більш вразливими до системного ризику [70; 71]. Також необхідно визначити стійкість бізнес-моделі банку, в т.ч., за допомогою показника відношення нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) до капіталу.

Нарешті, розрахунок частки статутного та незареєстрованого статутного капіталу у власному капіталі надасть можливість визначити, чи потребує банк додаткових вкладень від власників для подальшої роботи.

Отже, в таблиці 2.1 для ПАТ «Промінвестбанк» визначено характер його поточної бізнес-моделі.

Таблиця 2.1 – Показники для визначення характеру поточної бізнес-моделі ПАТ «Промінвестбанк» станом на 01.01.2020 р., %

Показник	Значення показника
Частка брутто-кредитів в брутто-активах	89,65
Кредити юридичних осіб в брутто-активах	11,09
Кредити фізичних осіб в брутто-активах	0
Частка строкових депозитів фізичних осіб в зобов'язаннях	0,63
Кошти юридичних осіб в зобов'язаннях	2,98

Оцінимо ефективність поточної бізнес-моделі банку (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Показники для оцінки ефективності поточної бізнес-моделі ПАТ «Промінвестбанк» станом на 01.01.2020 р.,%

Показник	Значення показника
ROA	0,73
Відрахування до резервів по відношенню до витрат банку	6,92
Частка коштів банку у зобов'язаннях	17,96
Відношення нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) до капіталу	-1538,19
Частка статутного та незареєстрованого статутного капіталу у власному капіталі	1613,87

Отже, враховуючи розрахунки таблиць 2.1 та 2.2 і вищевикладені зауваження, станом на 01.01.2020 р. ПАТ «Промінвестбанк» є повноцінним кредитним агресором, що характеризується проведенням ризикованої кредитної політики, практикою формування довгих активів короткими пасивами, низьким значенням рентабельності діяльності банку.

На нашу думку, подібна ситуація потребує на якомога швидшу зміну бізнес-моделі ПАТ «Промінвестбанк». В якості напряму адаптації банку до змін оточуючого середовища ми пропонуємо перехід до універсальної бізнес-моделі, що дозволить, зокрема, підвищити стійкість банку в кризовий період.

Універсалізація є спрямованою, перш за все, на задоволення відразу кількох потреб клієнта. Прикладами відповідних пропозицій на стику напрямків

банківського бізнесу можуть бути інвестиційні продукти для клієнтів ПАТ «Промінвестбанк», що бажають зберегти та збільшити свої заощадження в умовах ставок за банківськими внесками, що знижуються.

Одночасно, з точки зору банківського бізнесу, виникає синергетичний ефект для корпоративного клієнта, коли в одному місці він може і обслужити власні бізнес-потоки, і отримати зарплатний проект для співробітників. Причому, в рамках такого зарплатного проекту компанія зможе отримати такі привабливі умови обслуговування і продуктивні пропозиції для своїх співробітників, що це може розглядатися як частина соцпаketу і сприяти їх утриманню.

Універсалізація поміж напрямками дозволить зробити так, щоб клієнт взагалі не уходив: організація кредитується в корпоративному блоці ПАТ «Промінвестбанк», проводить за допомогою інвестблоку IPO, має вигідні роздрібні пропозиції для своїх співробітників від роздрібного блока.

Досягненню цінових переваг сприяє дотримання принципу «оптовим покупцям – знижки», тобто, саме за рахунок CRM, спецпропозицій, програм лояльності і т.і. [69].

Отже, в таблиці 2.3 для ПАТ «Промінвестбанк» визначено показники пропонованої бізнес-моделі, що планується досягти станом на 01.01.2021 р.

Таблиця 2.3 – Показники пропонованої бізнес-моделі для ПАТ «Промінвестбанк» станом на 01.01.2021 р., %

Показник	Значення показника
Частка бруtто-кредитів в бруtто-активах	70,00
Кредити юридичних осіб в бруtто-активах	67,00
Кредити фізичних осіб в бруtто-активах	12,00
Частка строкових депозитів фізичних осіб в зобов'язаннях	11,77
Кошти юридичних осіб в зобов'язаннях	25,00

Додамо, що в якості способу запровадження пропонованої бізнес-моделі в діяльність ПАТ «Промінвестбанк» нами обрано проактивне запровадження, що полягає в превентивній перебудові діяльності банку і його функціональних підрозділів, яке здійснюється на основі прогнозованих змін оточуючого

середовища і інтуїтивних уявлень менеджменту банку щодо перспектив розвитку бізнес-моделі останнього.

Даний тип запровадження передбачає прийняття випереджаючих заходів і реалізується в межах стратегічного управління банком, що дозволяє суттєво знизити вплив негативних наслідків кризових явищ на банк.

В рамках реалізації механізму запровадження бізнес-моделі є необхідною кадрова, матеріальна, фінансова, нормативно-правова, інформаційна та інша підтримка відповідного процесу. В зв'язку з цим, для функціонування механізму запровадження бізнес-моделі в діяльність ПАТ «Промінвестбанк» необхідне створення спеціалізованого підрозділу або розподіл відповідних повноважень поміж діючими підрозділами банку згідно принципів керованості, гнучкості, безперервності діяльності, комплексності, збалансованості та динамічності, оскільки управлінська структура бізнес-моделі банку має суттєвий вплив на підвищення ефективності його діяльності, на стан його фінансового потенціалу, організаційної структури та інструментарію управління, рівень використовуваних технічних засобів та технологій, кадровий потенціал банку, імідж, який сформувався в банківських колах та поміж клієнтів інших банків, традиції банку, а також ступінь оптимальності управлінських рішень, які приймаються на всіх рівнях банківського менеджменту [18].

Своєю чергою, адекватна реалізація механізму запровадження бізнес-моделі дозволяє спланувати і спрогнозувати результати впровадження відповідних заходів, організувати і скоординувати супутні процеси, здійснити контроль і аналіз результатів, а також стимулювати (морально і метаріально) учасників процесу у випадку ефективної реалізації заходів.

Отже, сплануємо ефективність пропонованої бізнес-моделі банку (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Плановані показники ефективності пропонованої бізнес-моделі ПАТ «Промінвестбанк» станом на 01.01.2021 р.,%

Показник	Значення показника
ROA	12,00
Відрахування до резервів по відношенню до витрат банку	22,02
Частка коштів банку у зобов'язаннях	7,00
Відношення нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) до капіталу	12,00
Частка статутного та незареєстрованого статутного капіталу у власному капіталі	24,00

Таким чином, бізнес-модель комерційного банку має забезпечувати його ефективне функціонування і стабільний конкурентний стан на фінансовому ринку, які, своєю чергою, значною мірою залежать від здатностей бізнес-моделей пристосуватися до макроекономічного середовища, що змінюється. Нами запропоновано для ПАТ «Промінвестбанк» перехід від бізнес-моделі кредитного агресора, що характеризується проведенням ризикованої кредитної політики, практикою формування довгих активів короткими пасивами, низьким значенням рентабельності діяльності банку, до універсальної бізнес-моделі, що дозволить, зокрема, підвищити стійкість банку в кризовий період.

ВИСНОВКИ

Таким чином, написання роботи надало можливість розв'язати всі поставлені завдання та сформулювати наступні висновки.

Ми визначили банк з іноземним капіталом як банк, частка іноземного капіталу в якому визначається законодавчо і такий, діяльність якого підпорядкована задоволенню економічних інтересів країни, в якому він здійснює діяльність.

В роботі нами виділено позитивні і негативні наслідки функціонування іноземного капіталу в банківській системі України. Так, до перших відносяться підтримання платіжного балансу та надходження іноземної валюти в країну; прискорення запровадження сучасних банківських технологій; збільшення обсягів зайнятості населення; збільшення обсягів банківського кредитування; збільшення обсягів податкових надходжень в бюджет; зростання ефективної конкуренції на ринку банківських продуктів та послуг; поширення міжнародного досвіду ведення банківської справи; удосконалення якості та асортименту банківських продуктів та послуг; покращення обслуговування клієнтів; покращення трансформаційної функції банківської системи в процесі розподілу кредитно-фінансових ресурсів.

Ми з'ясували, що негативним в процесі функціонування банків з іноземним капіталом є те, що в результаті відбувається ускладнення банківського нагляду; зростання ризику відтоку капіталу із вітчизняних банків до зарубіжних країн; збільшення залежності економіки від ефективності роботи іноземних інвесторів; зростання вразливості банківського сектора до коливань на фінансових ринках.

Ми визначили, що корпорацією є організація переважно у формі акціонерного товариства зі статусом юридичної особи, створена з врахуванням інтересів власників різних ресурсів з метою досягнення визначеної мети.

Під корпоративним управлінням в банках з іноземним капіталом в роботі ми розуміли систему, яка спрямовує та контролює діяльність таких банків як акціонерних товариств. При цьому, корпоративним управлінням визначається

порядок контролю інвесторів за діяльністю банківських менеджерів та відповідальність таких менеджерів перед інвесторами за результати діяльності зазначених банків.

Ми довели, що корпоративне управління в різних банках з іноземним капіталом має спільні ознаки, загалом цілями такого управління є: збільшення капіталізації корпорації; забезпечення балансу інтересів учасників корпорації; надання впливу на такі аспекти діяльності корпорації, як: стратегічні, дивідендні, організаційні, взаємодії з ринком цінних паперів, оплати праці, корпоративної культури тощо.

Ми виділили дві основні моделі корпоративного управління – інсайдерську (при концентрованій власності) та аутсайдерську (при розпорошеній власності).

Корпоративне управління в банках з іноземним капіталом обґрунтоване відповідними принципами,

Ми дослідили, що активи банків іноземних банківських груп на кінець періоду дослідження збільшилися у порівнянні з початковим періодом, в той час, як активи банків з вітчизняним приватним капіталом, навпаки, зменшилися. Щодо структури активів, то в ній як для обох груп банків переважають надані кредити. Банки-члени іноземних банківських груп мають більшу частку високоліквідних активів.

Як перші, так і другі банки мають співставну частку кредитів, наданих юридичним особам, в загальному обсязі кредитів. Незважаючи на меншу абсолютну величину зобов'язань у банків з вітчизняним приватним капіталом, темпи зростання їх у таких банків перевищують відповідні темпи банків іноземних банківських груп. Майже подібна ситуація спостерігається і стосовно коштів клієнтів аналізованих груп банків та власного капіталу. Характер змін фінансового результату банків з вітчизняним приватним капіталом є подібним до такого для банків іноземних банківських груп.

Нами з'ясовано, що бізнес-модель комерційного банку має забезпечувати його ефективне функціонування і стабільний конкурентний стан на фінансовому

ринку, які, своєю чергою, значною мірою залежать від здатностей бізнес-моделей пристосуватися до макроекономічного середовища, що змінюється.

Нами запропоновано для ПАТ «Промінвестбанк» перехід від бізнес-моделі кредитного агресора, що характеризується проведенням ризикованої кредитної політики, практикою формування довгих активів короткими пасивами, низьким значенням рентабельності діяльності банку, до універсальної бізнес-моделі, що дозволить, зокрема, підвищити стійкість банку в кризовий період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агеєнко Д.О, Белова І.В. Сучасний стан та перспективи іноземного капіталу в банківській системі України: : збірник матеріалів V Всеукр. наук.-практ. on-line конференції : (м. Суми, 19–20 листопада 2020 р.) / ННІ БТ «УАБС» СумДУ. – Суми : СумДУ, 2020. – С. 7-9.
2. Асоціація українських банків. URL: <https://aub.org.ua/> (дата звернення: 28.11.2020).
3. Банківська енциклопедія / С. Г. Арбузов, Ю. В. Колобов, В. І. Міщенко, С. В. Науменкова. Київ: Центр наукових досліджень Національного банку України: Знання, 2011. 504 с.
4. Банківська система: підручник / за ред. Т. С. Смовженко. Львів: Новий Світ-2000, 2020. 536 с.
5. Бездітко Ю. М. Оцінка показників приступності іноземного капіталу у банківській системі України. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2019. Випуск 2 (19). С.305–314.
6. Бездітко Ю. М. Оцінка ризику «залежного розвитку» від присутності іноземного капіталу в банківській системі України. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. Випуск 16. С. 641–647.
7. Булюк В. В. Теоретичні аспекти ризиків присутності іноземного капіталу у банківській системі України. Вісник ХНТУ. 2020. № 2(73). С.69–74.
8. Ван Кай. Банковские корпорации в условиях финансовой глобализации (на примере Китая): дисс. ... канд. экон. наук: 08.00.10. Санкт-Петербург, 2018. 231 с.
9. Васильченко З. М., Тригуб О.В. Банківська система. Практикум : навч. посіб. / за ред. З. М. Васильченко. Київ: Компринт, 2017. 315 с.
10. Васюренко О. В. Банківські операції: навч. посіб. 6-те вид., перероб. і доп. Київ: Знання, 2008. 318 с.

11. Верховний Суд дозволив примусовий продаж «Промінвестбанку». URL: [https:// mind.ua/news/20204303-verhovnij-sud-dozvoliv-primusovij-prodazh-prom investbanku](https://mind.ua/news/20204303-verhovnij-sud-dozvoliv-primusovij-prodazh-prominvestbanku) (дата звернення: 28.11.2020).

12. Веснин В. Р. Корпоративное управление: учебное пособие. Москва: МГИУ, 2008. 150 с.

13. Владичин У. Державне регулювання іноземного банківництва в Україні: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 594 с.

14. Вовчак О. Д. Оцінка сучасного стану розвитку банків іноземних банківських груп в Україні. ScienceRise. 2016. № 8(1). С. 37–43.

15. Гаврилко П. П., Кужелев М. О., Брітченко І. Г. Корпоративні відносини в банківському секторі : фінансові механізми та маркетингові стратегії : монографія. РівнеНовий Сонч : Волин. береги, 2016. 228 с.

16. Гірченко Т. Д., Стороженко О. О., Шейко О. П. Аналіз сучасного стану та перспективи розвитку банків іноземних банківських груп в Україні. Електронне наукове фахове видання Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського – «Глобальні та національні проблеми економіки». 2017. Випуск № 16. Квітень 2017 р. С. 141–145.

17. Головіна Я. С. Корпоративне управління в банках України: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Одеса, 2011. 214 с.

18. Гридчук Д. М. Управлінська структура сучасної бізнес-моделі банку. Економіка та держава. 2018. №9. С.44–48.

19. Дегтярьова Н. Впровадження ризик-орієнтованого нагляду за методологією SREP. URL: <https://old.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=83337601> (дата звернення: 28.11.2020).

20. Демчук Н. І., Довгаль О. В., Владика Ю. П. Банківські операції: навч. посіб. Дніпро: Пороги, 2017. 461 с.

21. Деркаченко А. В., Худолій Ю. С. Аналіз бізнес-моделей банків України. Облік і фінанси. 2018. № 2. С. 76–83.

22. Дмитренко М. Г., Жежерун Ю. В. Вплив іноземного капіталу на розвиток банківського сектору України. Фінансовий простір. 2015. № 2. С. 13–20.

23. Довгань Ж. М. Позитивні та негативні наслідки впливу іноземного капіталу на стійкість банківської системи України. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць. 2011. Вип. 1 (10), ч. 2. С. 38–43.

24. Дробязко А. О., Любич О. О. Вплив банків за участю іноземного капіталу на забезпечення інтеграції економіки України в міжнародний фінансовий простір. Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць; за ред. М. І. Зверькова (голов. ред.) та ін. Одеса : Одеський національний економічний університет. 2018. № 2 (66). С. 196–209.

25. Економічна енциклопедія : У трьох томах, т. 1 / редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. Київ: Вид. центр «Академія», 2000. 864 с.

26. Заєць М. А., Задорожнюк В. С. Іноземний капітал банківської системи України в умовах кризових явищ. Вісник економічної науки України. 2014. № 3 (27). С. 27–32.

27. Зинина М. М. Адаптация бизнес-моделей коммерческих банков к условиям макроэкономической среды: дисс. ... канд. экон. наук: 08.00.10. Москва, 2020. 183 с.

28. Івасів І., Корнилюк Р. Вплив іноземних банків на банківську систему України. Вісник НБУ. 2011. № 10. С. 34–41.

29. Корнилюк Р. В., Івасів І. Б., Диба О. М. Іноземні банки в Україні: вплив та регулювання : монографія. Київ : КНЕУ, 2012. 234 с.

30. Косова Т. Д. Аналіз банківської діяльності : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 486 с.

31. Костогриз В. Г. Іноземний капітал в банківській системі України: Сучасна проблематика. Фінансовий простір. 2012. № 2(6). С. 91–98.

32. Костюк О. М. Корпоративне управління у банку : монографія. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. 332 с.

33. Костюк О. М., Костюк О. В. Методологічні засади корпоративного управління та регулювання в банках України. Вісник Української академії банківської справи. 2010. № 1(28). С. 20-23.

34. Кот Е. В., Ковалева Я. Г. Роль банковской сферы Украины в процессах иностранного инвестирования. *Бізнес Інформ*. 2012. № 3. С. 190–195.

35. Кочетков В. М., Рихлюк М. М. Обґрунтування напрямів розвитку іноземних банків у контексті забезпечення ефективного функціонування банківської системи України. *Науково-технічна інформація*. 2016. № 2. С. 29–33

36. Кривогуз М., Шапран В. Банки с иностранным капиталом в экономике Украины. *Россия и новые государства Евразии*. 2017. № 3. С. 73–85.

37. Кулиняк І. Банки з іноземним капіталом: рейтингування та роль у забезпеченні сталого розвитку фінансового сектору України. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2018. № 3. С. 36-50.

38. Лазебник Л. Л., Менделеева В. Р. Підвищення ефективності корпоративного управління як елемент вдосконалення стратегії. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2013. № 3. С. 122–126.

39. Лапішко М. Л., Філонова І. Б. Вплив глобалізаційних процесів на функціонування банків в умовах фінансової кризи. *Регіональна економіка*. 2011. № 1. С. 64–71.

40. Лапко О. О., Демченко А. М. Іноземні банки на ринку банківських послуг України та проблеми їх державного регулювання. *Бізнес Інформ*. 2016. № 12. С. 200 – 205.

41. Мальська М. П., Мандюк Н. Л., Занько Ю. С. Корпоративне управління: теорія та практика: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 360 с.

42. Марценюк-Розарьонова О. В., Кошульнікова О.О. Аналіз тенденцій функціонування іноземних банків на національному ринку банківських послуг України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 21. С. 114–117.

43. Миненко Л. М. Діяльність іноземних банківських груп в Україні : ключові тенденції та ризики. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство / голов. ред. М. М. Палінчак*. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2017. Вип. 13. Ч. 2. С. 26 –30.

44. Надійні банки України 2020: рейтинг, детальний аналіз. URL: <https://finsee.com/%D0%B4%D0%B5%D0%BF%D0%BE%D0%B7%D0%B8%D1%82%D0%B8/%D0%BD%D0%B0%D0%B4%D1%96%D0%B9%D0%BD%D1%96-%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%B8/> (дата звернення: 28.11.2020).

45. Національний банк України. Офіційний сайт. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 13.11.2020).

46. Національний банк залишив без змін критерії розподілу банків на групи на 2019 рік. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-zalishiv-bez-zmin-kriteriyi-rozpodilu-bankiv-na-grupi-na-2019-rik> (дата звернення: 13.11.2020).

47. Носков В. А., Влезкова В. И. Международный банковский бизнес : учеб. пособие. Самара : Изд-во Самар. гос. экон. ун-та, 2019. 144 с.

48. Огерчук М. О. Особливості діяльності банків з іноземним капіталом в Україні. Регіональна економіка. 2012. № 3. С. 121–128.

49. Онищенко Ю. І., Кахович Ю. В. Особливості сучасної структури банківської системи України. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. 2017. Вип. 24(2). С. 99–103.

50. Онищенко Ю. Передумови формування цифрової бізнес-моделі банків в Україні. Соціально-економічні проблеми і держава. 2019. Вип. 2 (21). С. 192-200.

51. Основи банківської справи: навч. посіб. І. Ф. Прокопенко, В. І. Ганін, В. В. Соляр, С. І. Маслов. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 410 с.

52. Панасенко Г. О., Бортніков Г. П. Модель бізнесу українських банків в залученні коштів клієнтів. Економіко-математичне моделювання соціально-економічних систем: Зб. наук. пр. Київ: МННЦІТС НАН та МОН України, 2016. Вип. 21. С. 228–254.

53. Польова О. Л., Барда Л. В. Організація системи корпоративного управління в банківському секторі України. Економіка та держава. 2017. № 9. С. 34–38.

54. Посібник для членів спостережних рад банків. URL: https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/3c834f8d-2e06-4f24-b44b-6eccb5973480/SB_book_ukr.pdf?MOD=AJPERES&CVID=jtCwyk. (дата звернення: 28.11.2020).

55. Приказюк Н., Сацюк М. Банки з іноземним капіталом в Україні: суперечності та перспективи розвитку. Економічний аналіз. 2020. Том 30. № 1. Частина 1. С. 183–191.

56. Принципы корпоративного управления ОЭСР. URL: <https://www.oecd.org/daf/ca/corporategovernanceprinciples/32159669.pdf> (дата звернення: 28.11.2020).

57. Промінвестбанк. URL: <https://www.pib.ua/pro-bank/zagalna-informatsyia/> (дата звернення: 28.11.2020).

58. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. Дата оновлення: 03.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14/print> (дата звернення: 28.11.2020).

59. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII. Дата оновлення: 16.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12/print> (дата звернення: 28.11.2020).

60. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV. Дата оновлення: 16.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14/print> (дата звернення: 28.11.2020).

61. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 р. № 93/96-ВР. Дата оновлення: 01.08.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80/print> (дата звернення: 28.11.2020).

62. Ресурси та моделі глобального економічного розвитку : монографія / за ред. Д. Г. Лук'яненка та А. М. Поручника. Київ : КНЕУ, 2011. 703 с.

63. Романенко Л. В. Переваги та недоліки присутності іноземного капіталу в банківській системі України. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. 2014. Вип. 5(4). С. 125–127.

64. Сафронова О. Пріоритети державного регулювання діяльності банків з іноземним капіталом на ринку корпоративного контролю України. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2012. Вип. 4. С. 155–162.

65. Сенищ П. Вплив іноземних банківських інвестицій на підвищення рівня життя населення України. Світ фінансів. 2013. Вип. 1. С. 46–54.

66. Синки Дж. Финансовый менеджмент в коммерческом банке и в индустрии финансовых услуг. Москва: Альпина Бизнес Букс, 2007. 1018 с.
67. Суторміна К. М., Репецька М. П. Ефективність діяльності банків з іноземним капіталом у банківській системі України. Агросвіт. 2017. № 8. С. 65–70.
68. Топ-20 самых надежных банков: украинцы доверяют иностранному капиталу. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/news/2019/11/7/653456/> (дата звернення: 28.11.2020).
69. Универсалы и специалисты (монолайнеры) после кризиса: в чьих руках будущее? URL: https://www.mtsbank.ru/upload/content/about/press/publications/monoline_17032011.pdf (дата звернення: 28.11.2020).
70. Управління ризиками банків: монографія у 2 томах. Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій / за ред. А. О. Єпіфанова і Т. А. Васильєвої. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. 283 с.
71. Управління ризиками банків: монографія у 2 томах. Т. 2: Управління ринковими ризиками та ризиками системних характеристик / за ред. А. О. Єпіфанова і Т. А. Васильєвої. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. 299 с.
72. Фартушний І. Д., Міщенко А. П. Аналіз фінансових показників бізнес-моделей банків України у період банківської кризи 2014-2017 років. Актуальні проблеми економіки та управління : збірник наукових праць молодих вчених. 2019. Вип. 13.
73. Філонова І. Б. Вплив іноземного банківського капіталу на фінансову безпеку України. Вісник Університету банківської справи Національного банку України. 2011. № 2(11). С. 178–183.
74. Філонова І. Б., Лапішко М. А. Вплив іноземного капіталу на конкурентне середовище національного ринку банківських послуг. Економіка та держава. 2012. № 5. С. 53–57.
75. Філонова І. Б. Державне регулювання іноземного капіталу в банківській системі: світовий досвід та українські реалії. Інноваційна економіка. 2012. № 6. С. 253–259.

76. Філонова І. Б. Функціонування іноземного капіталу у банківській системі України в умовах фінансової нестабільності. Актуальні проблеми економіки. 2011. № 6. С. 220–225.

77. Фінансова глобалізація і євроінтеграція / за ред. О. Г. Білоруса, Т. І. Єфименко. Київ: ДННУ «Акад. фін. управління». 2015. 496 с.

78. Халло В. Ф. Вплив іноземного капіталу на розвиток банківської конкуренції та його наслідки. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – Сер.: Економічна. 2009. № 2. С. 1–10.

79. Штерн Г. Ю. Корпоративне управління: навч. посібник. Харків: ХНАМГ, 2009. 278 с.

80. Щуревич О. І. Проблеми функціонування та регулювання банків з іноземним капіталом в Україні. Стратегія економічного розвитку України. 2016. № 38. С. 97–109.

ДОДАТОК А

ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ ІНОЗЕМНИХ БАНКІВСЬКИХ ГРУП В УКРАЇНІ

Таблиця А.1 – Активи та кредити банків іноземних банківських груп в Україні у 2015-2019 рр., тис. грн.

	2015		2016		2017		2018		2019	
	Активи	Кредити	Активи	Кредити	Активи	Кредити	Активи	Кредити	Активи	Кредити
АТ «Райффайзен Банк Аваль»	51 239 349	25 269 359	55 999 735	28 003 966	79 246 881	37 795 070	83 664 318	47 602 787	95 158 660	47 878 523
АТ «АЛЬФА-БАНК»	42 363 131	27 462 754	38 953 914	25 629 498	57 952 276	28 223 618	69 493 432	32 400 033	87 904 919	39 199 682
АТ «СБЕРБАНК»	51 806 564	45 021 812	48 355 811	40 393 785	62 858 539	33 833 735	67 216 948	19 452 243	59 036 884	11 571 435
АТ «УКРСИББАНК»	43 418 209	20 958 975	45 367 425	20 678 612	52 587 979	22 221 404	55 828 879	26 137 962	55 546 455	21 371 168
АТ «ОТП БАНК»	21 154 465	13 398 541	24 831 464	15 211 493	35 886 552	17 488 991	38 582 669	21 880 185	49 297 258	25 311 393
АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»	23 238 516	13 823 958	29 895 180	15 505 337	33 325 193	19 393 162	35 129 106	21 686 097	37 243 987	23 223 940
ПАТ «Промінвестбанк»	41 652 330	31 853 866	34 323 896	27 155 978	51 141 665	12 128 243	51 311 345	8 808 517	36 931 742	4 095 620
АТ «СІТІБАНК»	16 085 165	2 736 000	19 459 670	4 798 665	19 097 363	5 543 903	24 897 022	7 154 723	31 456 732	5 489 110
АТ «ПРОКРЕДИТ БАНК»	7 785 143	5 074 854	12 117 205	7 898 428	17 432 876	12 891 948	21 502 093	16 526 450	24 321 817	16 122 882
АТ «КРЕДОБАНК»	8 272 284	4 139 680	11 004 498	5 594 596	15 170 654	7 856 641	17 458 152	9 624 870	19 867 893	11 684 083
АТ «ІНГ Банк Україна»	15 103 552	11 881 694	17 358 491	12 170 816	10 566 237	7 118 962	11 650 159	8 531 906	13 838 802	7 690 583
АТ «Ідея Банк»	2 787 872	2 208 527	3 356 235	2 425 216	4 339 985	2 604 767	5 723 905	3 305 699	7 879 807	4 138 390
АТ «ПРАВЕКС БАНК»	4 940 637	1 826 285	4 403 518	982 249	5 252 369	547 792	4 570 645	1 219 305	5 804 986	1 435 797
АТ «ПРЕУС БАНК МКБ»	3 172 588	1 027 709	3 328 652	1 072 002	3 409 023	1 786 567	2 792 207	1 350 254	3 052 874	1 379 409
АТ «БАНК ФОРВАРД»	1 650 348	962 033	1 938 379	1 179 669	2 585 903	969 316	2 498 474	1 039 680	2 980 905	1 372 237
АТ «Дойче Банк ДБУ»	1 648 424	557 393	2 466 170	210 789	2 087 967	514 802	3 522 613	1 848 792	2 748 887	475 450
АТ «СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК»	1 024 775	692 073	1 996 473	1 198 474	1 862 753	357 748	2 034 798	524 309	1 980 317	385 042
АТ «КРЕДИТВЕСТ БАНК»			1 170 614	842 875	1 614 292	1 080 066	1 693 794	1 260 966	1 682 666	1 240 543
АТ «КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК»	2 074 574	1 139 833	2 242 986	1 092 026	1 983 635	816 399	1 770 314	847 816	1 407 840	434 061
АТ «БТА БАНК»			2 192 161	452 036	1 507 231	278 075	602 994	69 089	553 477	56 328
АТ «УКРСОЦБАНК»	54 219 161	36 403 808	41 800 097	23 452 606	58 001 148	15 082 027	41 932 081	9 814 633		
ПАТ «ВТБ БАНК»	25 616 858	16 957 037	20 640 072	12 684 054	25 260 523	3 955 631				
ПАТ «НЕОС БАНК»	298 531	3 321								
ПАТ «ВіЕс Банк»	3 666 012	1 710 260	3 909 280	1 407 183	3 316 270	1 047 949				
ПАТ «МАРФІН БАНК»	3 130 753	1 484 878	3 538 747	1 428 646						
ПАТ «УНІВЕРСАЛ БАНК»	5 801 648	3 752 276								
АТ «БМ БАНК»	3 155 667	2 374 355	1 752 468	817 134	3 028 483	417 812				

